

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio j. De usura.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QVÆSTIO I.

DE VSVRA.

S.Tho. 2.2. quæst. 78.

ARTICVLVS I.

Vtrum vsuraria mutatio genere suo sit peccatum mortale.

AD rem ergo vt descendamus, quaeritur primo, an vsuraria mutatio peccatum sit genere suo mortale? Et arguitur a parte negatiua. Primum Exemplo Christi, qui nostrorum est morum norma. Ipse enim Luc. 19. seipsum affirmat vsuras exigere. Secundo, & lex diuina precibus partibus data, quam ideò Dauid Psal. 118. immaculatam appellat, quod prohibet peccata, permittebat n̄ hilominus vsuras. Legimus enim Deuter. 23. Non scenerabis fratri tuo ad vsuram, sed alieno. Quin vero & eo lib. cap. 28. id ceu premium illis mortalibus proponebat. Fœnerabis genibus multis, & ipse a nullo fœnus accipies ergo fœnerari ad vsuram licitum est. Tertio, & leges humanæ quibus iustitia inter homines constituitur, vsuras permittunt, vt patet totis titulis de vsur. ff. & C. ergo illæ sunt licitæ. In contrarium est præceptum. Exod. 22. Si pecuniam mutuan dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum non vrgebis eum quasi exactor neque vltis opprimer. Et Dauid inter eos qui habitaturi sunt in tabernaculo Dei connumerat illum, qui pecuniam suã non dedit ad vsuram.

In capite statim questionis de nomine vsuræ, vt mortis nobis est, hoc prænotemus, quod Latini non dicitur quasi vsus aris, vt illi autumant, qui syllabarum collisionem superstitiose rimantur, sed si primænam eius significationem spectes, idem est prorsus quod vsus. Vnde Cicero aduersus Verrem. Cur piratis lucis vsuram idem est, quod lucis vsus, puta vita. Mox idem nomen ad id descendit significan-

dum, quod ex vsu cuiusque rei tanquam eius fructus accrescit. Idem lib. de Senect. Terra nunquam sine vsura reddit quod accepit, vbi fructus appellatur vsura seminis. Et Tusc. q. lib. 1. Natura dedit vsuram vitæ, sicut pecuniæ, nulla præstata die. Dicitur ergo ab vsu, vsura, sicut a ferta fertura, & a cultu cultura Quapropter secundum has significationes non est nomen vitij. Verum an en in deterio more & vsu accomodatum est ad significandum id peculiariter, quod ex vsu pecuniæ aut rei cuiusque viu consumptibilis non excrescit. Et ratio forsã accomodatōnis huius est, vt nomine ipso rei peruersitas per antihesim denotaretur, nempe quod cum talium rerum vsus, quippe qui re ipse absumitur, sterilis per se sit, veluti fructuosus aestimetur. Quocirca vsura secundum hoc significatum, ceu nomen delicti vsurpatur. Appellatur deinde, & vsura, vt 1. Politic. capit. 7. auctor est Aristoteles fœnus. Et est allusio ad Græcam etymologiam. Quod enim nos vsuram, Græci τοκοφ appellat. τὸ τοδ τίκτω, quod est pario. sicut enim animalia proles sibi similes pariunt, sic & pecunia pecuniam. Quare maxime, inquit Philosophus contra naturam est hic acquirendi modus. Haud enim munus veluti terra, aut pecus fecundus est, vt pariat. Dicitur ergo Latine fœnus, quasi factus quamuis inter nris doctores tantum discriminis interfuit, vt nomen vsuræ latius pateat, & vt dialectice dicamus, superius sit quam fœnus, nempe quod fœnus duntaxat pro vsura stricte sumpta vsurpetur, nimirum pro eo quod ex solo mutuo iniuste accrescit, vsura autem accipiat extensus pro quocunque augmenta ex quocunque contractu, etiam dum licitum sit. Vt si quid credita pecunia vendidisti, & quia debitor in mora fuit, aliquid tibi ratione lucri cessantis auctum est, accessio illa vsuraria quid in est, non autem fœnebris. Sic enim habet Iuri (consulutus lege cum quidam, §. si pupillo. ff. de vsu. Vsura non propter lucrum petentium (ille scilicet quæ legitimæ sunt) sed propter moram non soluentium infliguntur. Item, dum quis de hæreditate vel re aliqua etiam de pecunia litigat, si vincit addicitur ei cum sorte quicquid viu excreuerit, idque vsura nuncupatur. Sed tamen vbi de hac

Multi-
plex vsu-
ræ acce-
ptio.

hæc re quæstio non habetur, promiscuus est vltus fœnoris, & vltura. Nos ergo, vt cõmunis vltus non solum Theologorum habet, vt rum, & reipublice duntaxat accipimus nomen pro illicita vltura mori: adeo vbi quidpiam, vel in penam, vel ratione moræ, vel aliter iuste soluitur, non existimetur vlturatus contractus. Quod autem nos vlturam, Græcique Partum, id quidem Hebraei mortuum nuncupant. Vnde Deuterion. 23. Vbi nos legimus, Non fœnerabis fratri tuo: Hebraei habent, Non mortuum in feres fratri tuo: seu. Non fœnore mordebis fratrem tuum. Etenim cui de vltibus canis cadaueris viscera, sic fœneciator debitoris sui substantiam diuellit. Quo vtique Chryloto, alludit super illud Matthe. 5. (vt nos illic adnotauimus) & volenti mutare, &c. Similis est, inquit, pecunia vlturarij mortui aspidis. Percussus enim ab aspide, quasi delectatus ab in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tuæ venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic enim qui sub vltura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit: sed vltura per omnes suas facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Hæc Diuus ille. Igitur si hæc mediãte considerasti, vltura non more accidit nisi in solo mutationis contractu, atque in alijs quibus mutui ratio inest. Et cum mutatio non habeat locum, nisi in rebus vltu consumptibilibus, in his duntaxat versatur vltura. Exemplum, Vendidi tibi expectato pretio rem meam: & vt te expectem, auctarium posco: quia contractus hic perinde habet, ac si idem pretium statim a te mihi solutum tibi in tempus mutuasset, vlturarius est. Immo vero hæc regula, fallentis necis, in capite istorum contractuum præfigenda est, quod ad perpendendum de vno quolibet contractu an vlturarius sit, explorandũ est, an aliquam secum complicit rationem mutui, pro quo pretium redditur.

Tunc enim in vniuersum vlturarius est, alioquin minime. Et ideo in ista quæstione pro eodem duximus, contractus, seu actio usuraria, & mutatio usuraria. In casum autem hauritur labor, quo nonnulli insudant, definitionem vlturæ perferunt: &, nisi ego fallor, nunquam absolutam venientes. Accipitur enim dupliciter. Vno quidem modo, pro actione, hoc

est pro mutatione cum pacto quidpiam vltra sortem recipiendi. Sic enim videtur in concilio Agathensi. vlturari, decima quarta quæstione tertia, cap. vltura, vbi habetur: Vltura est, vbi amplius requiritur, quam quod datur. Alio modo accipitur pro pretio, quod vltus estimatione sortis accedit. Quod eadem distinct. cap. plerique ait his verbis Ambrosij. Quodcumque accedit sortis, vltura est. Et hoc certè est natiuũ nominis significatum. Nam conuentionalis actio potius, dicitur vlturaria mutatio, atque vlturæ peccatum quam vltura, sicuti tota vltura est, que ex ratione restat. Itaque vltura obiectum peccati est. Quapropter mutuator dicitur ad vlturas mutare, vlturasque recipere, mutuatorius vero mutuũ ad vlturas recipere, & vlturas soluere. Est ergo vltura si exactam compediõsamque, vt esse debet, definitionem capis pretiũ vltus mutuaris rei. Per hoc, n. quod dicitur, pretium vltus, secluditur contractus emptionis, vbi non pro viu tantum, sed pro re ipsa penditur pretium. Per id aut, quod dicitur, mutuaris rei, semouentur a definitione contractus emphyteutis, & locationis, quibus res non mutuantur. Rursum nomen pretij, præcurrens pactum designat in mutatione, vel saltem qd receptio fiat ratione mutui. Ob idque hoc selectus posuit quam lucrum. Compingimus n. definitionem hanc vlturæ distinctè pro maledicto fœnore. Et ideo ubi quid illud seu ratione lucri cessantis, seu damni emergentis, seu in pœnã accit fecit sortis, est quidem extento nomine vlturæ, haud tũ vlturæ peccatum, de quo hic agimus: quia illud, licet sit lucrum, non tũ est pretium: sanè cum non pullulet ex conuentione mutui. Neque vero si quid mutuatorius honestatis iugratia redonat mutuantis, est vltura, quia ubi non subest pactum, nullum est pretium. Item si pecuniam, vel auream, vel argenteam (vt ait s. Th. in solutione sexti) ad alium usum, quibus est accidentarius, puta ad ostentationem, vel ad ornatum commodos, indeque pretiũ suscipias, vltura non est, quia pretiũ nõ obuenit ex mutuo, cũ illic non transferat dñum, sed ex locatione pecuniæ. Eodẽ mō excludit a rōne vlturæ contractus societatis, vbi qui ponit sortẽ, quia non tradit dñũ, non mutuat. Præterea, si id qd recipis, aliã tibi debitiũ erat, etiã si ex conuentione mutui id recipias, necmpẽdũ debitori tuo mutuas vt

Definitio vlturæ.

debi-

Quid
fortis.

Discrimē
iter
vsuram
mentale,
& exter-
nam.

debitum soluat, non est usura: quia non est pretium vsus rei mutuatae, sed recuperatio reituae. Sors autem impraesentiarum dicitur substantia ipsa mutuata, quae scilicet contingit, & lex tibi tribuit. Et arbitrator ex contractu societatis pertractum esse nomen ad omnes generales. Illic enim quisque suam sortem, id est portionem in aceruum mittit: vnde omnes dicuntur consortes, id est, suas vna participantes sortes. Gregorius dicitur *apoc. 18. 17.*, hoc est principale: & *1. 18. 18. 17.*, hoc est capitale: quae et nomina Latinis in vsu sunt. Ex hac definitione clara, colligitur distinctionis ratio inter vsuram externam & mentalem. Differunt enim non solum solum tanquam actus interior, & exterior eiusdem obiecti, verum quoddam externa dicitur pactum tacitum, vel expressum: mentalis autem (quod meditate considerandum est) absque villo intercurrente pacto committitur. Statue ergo ante oculos tria haec, mutuum, pretium, seu lucrum, & pactum. Vbiunque interuenierit pactum, est usura in opere, puta exterior: alioqui minimè. At qui ad pactum expressum in foro Dei neque scriptura requiritur, neque testes: sed etiam dum absque arbitris explicas tuam voluntatem, scilicet mutuo tibi, vt tantum vltra sortem mihi persoluas, est expressum pactum. Si autem non sic in forma, sed nutibus tuam insinuas voluntatem, censetur tacitum pactum. Vt si dicas: Ecce mutuo tibi: tu autem scis vsuram; ergo non habeo vnde viuam. Soles esse gratus alijs; vel quid simile. Etenim licet non sit pactum civile, vt mutuatarium possis compellere, est tamen obligatio, & ideo usura exterior. Usuram autem constituere sufficit absque vlla pactioe. Vt si mihi mutuas, sperans intendensque ratione mutui me tibi aliquid exbiturum, usura mentalis est, veluti intentio occidendi hominem, homicidium, quia obiectum scilicet recipere ratione mutui, est obiectum vsurae. Non ergo fallaris sic interiorem exterioremque vsuram discriminans, quia illa requirit expressum pactum, haec vero tacitum; nam etiam tacita pactio vsuram facit exteriorem. Sed quoniam dico, spes, intelligitur, dum illa est mutuandi causa, & intentio, vt non mutuas, nisi vt ratione mutui quidpiam tibi lucrifacere. Nam dum ex beneuolentia mihi mutuas, esto inde suboritur tibi repensionis spes, quam gratui-

to ratione amicitiae facturus tibi sum, nulla subinde nascitur mentalis usura; quia nec illa ratione accipere, usura est realis. Sed de his articulo proximo redibit sermo. His de nomine vsurae praefatis ad questionem duabus conclusionibus respondetur. Prima, Usuraria mutuatio, hoc est pretium vsus mutuatae rei ex pacto solcipere, peccatum est genere suo morale, iustitiae commutativae contrarium. Et quidem conclusio nulli non est in confesso: sed tamen quo iure fundamentum habeat non nulla est controuersia. Sunt enim (quod Ancharano tribuitur in quadam sua disputatione) qui negant iure naturae prohibitam esse vsuram, sed aiunt iniuriam duntaxat diuino aduersari. Et ideo forte idem auctor tenet, quod tractate de iuris non pertineat ad Theologos, sed ad iuriconsultos, quia cernebatur pendere natura ius, Theologorum esse munus. At negari non potest quia sit de iure diuino, cuius Theologi interpretes sunt. Respondere ergo de iure exteriori, de quo foeneratorum poenis decernere, relinquatur Iurisperitis, vsurarum autem naturam de suis principijs enucleare, Theologorum est. A diuiciculo autem vt reuertamur, opinio haec, quod usura non sit iure naturali contraria, non solum plane falsa est, verum e iam periculo subdit conclusionis veritatem, qua asseritur, vsuram esse peccatum. Si ius inquam naturae femoneas, tenuissimum conclusionis stabilimentum relinquis. Etenim licet antiqua lege multis locis vituperata, infamataque vsura sit, tamen cum etiam illic Iudaeis permessa fuerit, quam exercent cum gentibus, aliunde debent illa praecipua irroboratione suspicio oriarur aliquo pacto esse licitam & iustam. Praeterea (quod rem vehementer vrget) tota illa lex, vt ad Hebr. 7. docet Paulus impleta per Christum est, ac subinde abrogata. Quapropter nullum eius prorsus praecipuum vim ullam in lege gratiae retinet, nisi quae uel sunt de iure naturae, uel praecipua sunt rursus a Christo. Hoc enim sensum vt dicere saepe consueuimus, intelligendum est, mortalia praecipua permansisse, videlicet quia vigore iuris naturae sustentata sunt, ac perinde in euangelio confirmata. Igitur qui negauerit crimen hoc esse contra ius naturae, praecipua de hac re veteris lo-

Tertia. gis'eneruat. Locus autem euangelij. Luc. 6. Mutuum dantes, nihil inde sperantes, ad hoc ipsum profuturum adduci consuevit. profecto non illam habet energiam, quæ vultu' ostenditur. Quamobrem D. Thomas factorum sensum oculatissimus prospector, non modo non, vltus est illo loco ad asserendam conclusionem, verum ex illo quantum argumentum contra eandem obiecit. Agnouit enim non esse prohibitionem vsuræ, sed consilium mutuandi sine spe humana compensationis. Et ideo argumentatus est, quod cum mutua re nihil inde sperando, consilium præcisè sit Christi, non sit præceptum nihil ex mutuo recipere. Tamen in solutum non reliquit argumentum. Et re vera Euangelium est patentissimum. Commendat enim illic Christus dilectionem, quam non amicis, verum & inimicis debemus. Admonetque subinde, ne ob fauorem humanum & gratiam quam homines rependunt, charitatis beneficia prestemus, sed solum diuinam intuentes mercedem. Et ideo ait, si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fecerantur, vt recipiant æqualia. Si loqueretur de vsura, non dixisset æqualia, quia non est in more, vt scenebre lucrum sit solum æquale, sed dixit æqualia, hoc est, paria bona gratuito refusa. Idem ergo est quod subdit: Veruntamen diligite inimicos vestros, benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, id est, nulla m ab hominibus gratiam, sed à Deo. Quare subdit. Et erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi. Quare inepta glossa est, quod prius membrum sit consilium, postius vero præceptum. Neque S. Thom. in prima solutione illius quarti argumenti, dum dixit, quod mutuum dare, est consilium, & inde lucrum non petere, est præceptum, voluit illum sensum secundi membri extarc in euangelio: sed quod est lex iustitiæ, non expectare lucrum. Quare sensum legitimum statim subdit, si quod illic non fit mentio de spe vsurarij lucrifaciendi, sed de quaunque qua: in homine ponitur. Nulla. nillic educitur prohibitio iniustitiæ vsurarum, sed commendatio sit

misericiordiæ mutui, quæ propter solum Deum est erga proximos declaranda. Sed rogas quomodo ergo ait Alex. 3. in concilio Later. cap. super eo. de vsur. quod vsurarium crimen vtriusque testamenti pagina detestatur? Respondetur, quod in veteri plana sunt testimonia, in nouo vero illud abunde interdictum Decalogij? Non furum facies, illam prohibet. At verò rursum: Vibanus 3. c. consuluit, eo. tit. citat eundem locum. Date mutuum, nihil inde sperantes ad confirmandam vsurarum prohibitionem. Respondetur quod Papa non vbiunque citat testimonia sacre pagine in aliquo sensu, intendit canonizare eundem sensum tanquam de fide, sed citat quandoque illud secundum Doctorem opinionem. Præterea, illa euangelica sententiam subministrat vim argumento per locum à maiori, nempe quod si Christus consuluit vt neque gratuitum donum speremus ab hominibus, quod licitè possunt rependere, à fortiori consequitur, neque expectandum esse pretium vsus, quod iustitia vetat. Deducitur ergo conclusio ex visceribus naturalis iuris hoc pacto: Rerum duæ sunt differentie. Quædam, scilicet quarum vsus est ipsarum rerum consumptio, vt cibus & potus. Quæ vtriusque ratione in his non habet seorsum computari vsus à re ipsa. Et est notandum verbum S. Thom. ad repellendam quorundam argutiam. Arguunt siquidem in contrarium: Cum vsus rei sit actio seu passio eius, res autem substantia, natura differunt sicut res duorum prædicamentorum. His autem respondetur, quod S. Thom. nil de distinctione meminit, quantum ad rerum naturas. Et ideo cautus non dixit, vsus non differt à re, sed non est seorsum computandus scilicet pretio distincto, quantum ad humanum vsus. Et hæc est causa, quare istarum rerum per mutuum transfertur dominium. Nam si illud non transferas, nullum concedis vsus proprium panis, qui est edendi. Atque hæc de causa, vt habetur Instit. de vsufruct. §. constituitur, & ff. de vsufruct. ear. rer. que consul. 2. quado legatur vsufructus talium rerum, legatur & ipsarum dominium. Nisi quod legatarius tenetur cautionem præstare post restituenti, vt si quedam effigies mutui. Aliæ vero sunt res, quarum vsus ab ipsis distinguitur, vt sunt fundus, domus, equus, vestis, & c. Possimus

Obiectio prima. Dilutio Obiectio secunda. Verba nus III. Responsio. Ratio conclusio.

O
e
us

mus enim illis vii salua earum substantia, quamuis vestis longo vsu atteratur, quia suapte natura est consumpibilis, sicuti mista vniuersa. Et ideo talium rerum potest locari vsus, retento dominio, & vice versa transferri dominium retento vsu. Res ergo prioris ordinis sunt, quae mutuo dantur, atque adeo inde elicitur conelusionis ratio sub hac forma. Sive eadem res bis vendatur, sive id vendatur, quod per se nullius est pretijs, utroque modo contra naturalem rationem iustitiae commutativae delinquitur, transferre autem dominium huiusmodi rerum, sic ut rei pretio alteri pro eius vsu accumulatur, vel est bis vendere idem corpus, vel vsum, qui preter re nullius est pretii, vendere nonno pretio: ergo usuraria mutatio est peccatum contra naturam. In numero autem talium rerum potissimum censetur pecunia: quae per quae ut 5 Ethicor. auctor est Arist. ad usum permutandi res fuit inventa. Et per hoc soluitur argumentum, quod fieri hoc pacto consuevit. Mutuato pro illo beneficio dignus est. cui mutuarius par referat, ergo potest illud in pactum ducere. Enimvero pro beneficio mutuandi (ut ait S. Thom. in solutione quinti) de iustitia quidem non mihi plus debetur, qui ego do, centum vero aurei quos tibi mutuo, nil amplius valent, quam centum. Quare si amplius exigo, rem quodammodo vendo plus iusto, quandoquidem vsus rei non valet nisi quanti res ipsa, quae vsu consumitur. Ex honestate autem debes mihi beneficium, sed tamen gratis. Et ideo obligare te si illud est estimabile pecunia, iniustitia est. Quod si instantius urgeas. Scienti, & volenti non fit iniuria, mutuarius sua sponte se vult obligare, nullam ergo praefert effigiem furti, aut rapinae. Respondet ad septimum S. Thom. quod mutuarius non sua sponte, sed necessitate compulsus, se nexu illo implicat, sicut si necessitate etiam compulsus cogeretur rem platis iusto emere. Sed quid si non ob necessitatem, sed propter voluntatem quis mutuum petat? respondeitur, quod necessitas intelligenda est hoc modo, quod quomodocumque mutuum petatur, non possit obtineri, nisi solvatur usura. Ex hac conclusione fit, usurariam nequitiam, vii supra diximus, praepro illo Decalogi esse prohibitam: Non furtum facies. Vn

Aristot.

de Ambrosio. 1. 4. q. 4. Si quis, inquit, usuram accipit, rapinam facit, vita non vivet. Quae uero August.cano. proximo, Quid dicam, cum homicidio confert. At enim crudelior est, qui iudicabit aliquid, uel eripit diuiti, quam qui trucidat pauperem fenore. Nam inopi substantiam corrodere, iudicare est. Et in fine 2. lib. officior. innotuit Catonem Cicero, qui interrogatus quid esset scenerari, respondit, hominem occidere. Testimonia ergo veteris legis frequentissima, ut pote Exod. 21. Leuit. 25. Deuterono. 23. Ezech. 18. & Psalmorum alia, quibus pestis haec atque humanae societatis exitum identidem condemnatur, iuris huius naturalis explicatoria sunt: ut quae adeo, ut ubi regius Pfaltes beneficis, quae nobis Messias praestiturus erat, exegerat constituit, vno compositus vsuras & iniquitates, a quibus non esset liberatus. Ex vsuris enim, inquit, & iniquitate redimet animas eorum. Quod si demum ad dubites, quo gradu certum sit, usurarium mutationem esse peccatum: respondeatur, esse catholicam fidem: cuius praeterea contraria negatio haeresis esset, ut pote Clemen. vniua. de vitio. 1. condemnata. Secunda conclusio, quae prioris appendix est: Usurarium lucrum obnoxium est restitutioni, etiam si non petatur, quippe cuius dominium minime sceneratori acquirit.

Restat ergo tria argumenta, in capite quaestionis obiecta dissolvere, nam restant qua quatuor S. Thom. iam in superioribus soluta sunt. Atque in primo nihil ambiguitatis est. Transiit enim Christus nomen usurae a secularibus ad spiritalia. Et ideo metaphorica est usuratio. Est quippe similitudinis plurimum, sed dissimilitudinis multum. Mutuat namque nobis Deus spiritalia charismata, eo quod gratis, ac sine ullo nostro pretio donat: vult tamen, ut pro suo vsu officijque veluti femina in nobis iacta per eius fauorem coelestemque rorem colamus; multiplicatoque fructus tempore feramus. Et quia hoc in gloria eius credit, appellat suas usuras, viuas in praemiorumque cumulus nobis accretit, quasi nostra nos scenera faciamus. Inveniat autem hoc discriminis, quod pecunia temporalis vsu consumitur, & inde fit vitiosa usura, dona vero spiritalia vsu crescant, ob idque eorum usura commendatur apud Deum.

In secun-

In secundo argumento illius difficultatis
 expeditur solutio, utrum, in veteri lege ca-
 rens fuerit usura permilla, ut culpa vaca-
 verit apud Deum, an vero praecise quan-
 tum ad forum, humanum permitteretur
 impune? Nam S. Tho. q. 78 art. 1. Et Alex.
 de Hales 3. parte, q. 36. memb. 4. & reliqui
 huius notae auctores posteriorem hanc sen-
 tentiam tenent. Conradus vero qu. 24 licet
 ambas vii probabiles referat, priorem tam-
 en alteri praefert, & iuniorum quidam il-
 lam sequuntur: Porro autem non modo
 opinio S. Thomae certissima est, & ideo iu-
 rare & merito communi consensu Docto-
 rum recepta, verum & altera aegerime est
 sustentabilis Et primo suus loquendi mo-
 dus quo aiunt, Deum dispensasse cum illis,
 falsus inepitque est. Enimvero vitium u-
 surae (ut nuperime ostendebamus) contra
 praecceptum naturale est, quod scilicet verat
 pretium de illa suscipere, quae nullius est
 per se valoris, qualis est praecuniae usus seor-
 sum a pecunia considerati praeccepta vero
 naturalia neque a Deo ipso dispensabilia
 sunt, ut li. 2. quaest. 3. demonstratum reliqui-
 mus Id enim quod natura vetat, ra intrin-
 sece malum est, quam est homini esse ratio-
 nalem: Cuius utique contrarium non est
 factibile. Et eadem ratione neque quod na-
 tura vetat, licere potest. Et qui contrarium
 dicunt, ideo id autumant quod ignorant,
 vel quid sit praecceptum naturale, vel quid
 sit dispensare. Igitur qui partem illam su-
 stentare contendunt, non debent illam ap-
 pellare dispensationem, & Conrad. om-
 nium minime qui tam instructa argumen-
 torum phalange probat, usuram esse con-
 traria naturae. At quo res pateat, reco-
 lere opus est usuram non laxa licentia, sed
 certo modo fuisse illi genti permissam, ut
 scilicet non feneratorum proximis suis sed
 alienigenis. Sic enim habetur Deuter. 23.
 Non feneratoris fratri tuo ad usuram, neq;
 fruges, neque quae liber aliam rem, sed a-
 lieno. Fratri autem tuo absq; usura id quo
 indiget, commodabis. Frater autem dice-
 batur ille, qui erat de populo, ut patet Exo.
 22. Si pecuniam mutuum dederis popu-
 lo meo, pauperi qui habitat tecum, non vr-
 gebis eum quasi exactor, neque usuris op-
 primes. Aiunt ergo isti, quod quia Deus co-
 cesserat Iudaeis terram gentilium, permi-
 sit subinde eis usuras ab eisdem accipere

tanquam ab hostibus, quorum bona in ius
 suum venerant. Sicuti possit, inquitur,
 Caesar suo concedere exercitui, ut sub vi-
 rarum effigie, hostes expolient. Et addu-
 cunt textum Ambrosij 14. q. 4. cano. Ab il-
 lo, ubi ait. Ab illo exige usuram, cui merito
 nocere desideras Cui iure inferuntur ar-
 ma, huic legitime auferuntur usurae. Sed in
 primis licet hoc illis largiremur, illa nulla
 tenus fuisset dispensatio, sed donatio Dei
 qui vniuersalis est omnium rerum domi-
 nus. Quae admodum quando donauit eis
 Aegyptiorum vasa, non dispensauit in fur-
 ro, sed vel tanquam Dominus eis tradidit,
 vel quod probabilius est, tanquam iudex eis
 adiudicauit, soluens eis laborum operum-
 que mercedem, quibus Pharaoni serui-
 rant, veluti dum ego amico rem meam do-
 no, ne utique in furto. Neque
 vero rex dispensat, quando per legem praes-
 criptionis transfert dominium. Dispensa-
 re nanque in usura esset, quod pro usu pec-
 uniae quis licite perciperet praetium, non il-
 lo vitio donante, qui donare potest. At ve-
 ro licet super nomine praetermissa, neq; cre-
 dendus Deus est illas alienigenarum usu-
 ras sic Iudaeis concessisse, ut earum consti-
 tueret eos dominos. Primo quia eandem
 prorsus usurarum speciem, quam inhiibuit
 respectu proximorum, permisit illis res-
 pectu gentilium, quando autem inhiibuit, ne
 feneratorum fratribus suis, prohibuit illam
 quae iure naturae interdicitur. Eandem er-
 go vitiosam, & inquam permisit illis res-
 pectu gentium. Respondet autem Contra.
 quod licet eadem fuerit in genere, non ta-
 men in specie. At profecto si non erat eade-
 in specie, neque erat usura in genere, sed
 erat vera Dei donatio, & ideo illi non reci-
 piebant nisi quod suum erat. Et tamen ab-
 surdum est tam immodicam homonymiam
 & aequiuocationem in eodem verbo scri-
 pturae admittere. At nanque. Non fene-
 rabis fratri tuo, sed alieno. Secundo quod
 minor istos non animaduertisse, Terra gen-
 tilium Iudaeis donata non erat nisi vtraq;
 ripa Iordanis, quae centum sexaginta mi-
 liaribus in longitudine patebat, & sexagin-
 ta in latitudine, permissio autem usura-
 rum multo se latius dilatabat. Impune
 quippe usuras suscipiebant a quibuscun-
 que gentilibus, qui remotissimus provincijs
 ad illos adgentantes commercia cum illis
 Soro, & de lust & iure. Ll ini-

A mbr.

Deus no dispensa uit in v-
suris.

Repro-
batur al-
tera as-
sertio.

Contra.
Primu
arg.

O
e
lis

inibant. Adde quod eodem ipso ca. Deur. 23. præceperat eis Deus, ne abhominarentur Idumæum vel Aegyptium, & tamen ab illis impune poterant vsuras accipere, non ergo ratione hostilitatis fundabatur illa permissio. Et tertium arguitur est, quod profecto per tales technas suffragari hostiū subditiam non esset inter Christianos bonum exemplum, neque respublica vlla bene instituta eiu/modi fraudes permitteret. Huius ergo est credibile illa de causā Deū hoc illis concessisse, alias indulgisset pariter vt quacunque via deprædarentur eorum bona. Item quarto. Prophetæ Dei vbi ius naturæ, quod omnes seruire tenebantur, explicabant, absolute improbant vsuras, vt Ezech. 18. illa iustitia cū alijs connumerabatur. Si quis ad vsuram non commodaerit. Et intra. Ad vsuram dans, & accipiens amplius, nunquid viuere? Et cum ait Dauid. Ex vsuris & iniquitate redimes animas eorum, certe non de illis intelligebat, quas extorquebant à fratribus suis, quia nullas accipiebant, sed de illis quas sinebantur ab extraneis exprimere. Postremo, quod per illam furti imaginem Deus illis non donauerit gentilium bona, apparet, tum quod illi non cognoscetes verū Deum, iniquitati tribuissent, tum quod si iudæi tanquam suum accipiebant, absque modo & limite illas corralissent, atq; ideo gentiles absterrentur eorum confortio. Quare nequiquam sit aliud credibile, quā quod Hebræis nefas erat, etiam a gentilibus vsuras eripere, nisi vsque ad certum limen & lineam, quam tamen non præscripsissent, si putassent accipere quod suum erat. Acedit & quod Euseb. lib. 8. de præparatione euangelica. 2. vbi enarrat. Mosaicæ legis præcepta, absolute refert illis fuisse illicitam vsuram sub his verbis. Non tollas quod non deposuisti, non tangas alienum non mutues fœnore. Et Iosephus legis peritissimus lib. 4. Antiquæ absolute quoque refert præceptum dicens. Nulli vero Hebræorum licebat fœnerari, neque cibum, neque porum, &c. In quam etiam sententiam & Conrad. citat Rabinum quendam legit interpretem. Cuius etiam signum est, quod cum crebro in lege inculcata fuerit prohibio vsuræ, nullibi legitur permissio illa fœnerandi alienis, nisi vno dumtaxat loco Deuter. 23. Permissio ergo illa ea-

dem profus ratione intelligenda est facta Iudæis, quia ius civile modo eandem Christianianis permittit, nempe vt impune fieret ad euitanda maiora male, latrocinia, quia erant auaritiæ dedissimi. Quemadmodum & meretrices permittuntur, ad euitanda adulteria. Similinaque figura prædixerat eodem cap. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator quasi dixisset, de gentibus impune permitto. Quapropter S. Tho. in primo inquit, vt bo. Non fœnerabis fratri tuo, denotatur ius naturæ. s. quod cum mortales omnes naturæ glutino sint frater, a nullo accipienda est vsura. Altera vero pars est permissio vbi dissimulandam non duxerim quorundam calumniam impotentium D. Tho. quod nomine fratris in illo loco intellexerit omnes homines, perspiciebat. n. discrimen inter fratrem & alienum, sed intelligit, quod licet nomine fratris speciatim intelligeretur, qui erat de populo, tamen quia amplissima vocis significatione (vt i. de doctrina Christiana. 30. auctor est Augu) omnes homines fratres sunt & proximi, insinuat illic naturalem vsuræ prohibitionem ad omnes homines potendi. Sed neque hoc silenter prætereundum est, quod non defuit qui alterum sensum illi concesserunt, sed alieno, assuere velint, vt videlicet nulla sit permissio, sed potius inhibio ac si dixisset. Fratri tuo non fœnerabis, sed si quis pro alieno tibi ducendus foret, ille esset a te fœnore prehendendus. Neminem tamen mortalium debet sic existimare. Quemadmodum inquit legendus est canon Ambrosii supra citatus 14. quæstio. 4. Ab illo exigite vsuram, cui merito nocere desideras, quali dicat, secundum gloss. illic adscriptam, sicut nulli nocere debes, sic a nullo debes petere vsuras. Quare ex verbo ibidem subiuncto, Cui iure inferuntur arma, huius legitime auferuntur vsuræ, non est inferendum, vt communis infert opinio, quod ab hostibus fas sit vsuras surripere. Quoniam re vera, vt paulo antea dicebamus, talis mos neque speciem præ se fert honesti, neque Diuo illi inurenda est hæc nota, vt hoc conuuleret. Sed voluit excarnificare iniquissimam vsuræ naturam. Et ideo subdit. Sine ferro dimicat, qui vsura flagitat. Sine gladio se de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius ex actor inimici. Est ergo nō licetia, sed

Tertia ratio.

Quarta ratio in contra.

Postrema.

Euseb.

Ioseph.

sed consilium, quod cum nemo se debeat de hoste vlcisci, eque debeat vsuris illum affligere. Haud enim cum regibus loquebarur, quibus solis licet bella indere, sed in vniuersum cum priuatis, quibus consilium est vt fratribus iniuria condonent. Igitur quantum ad Ambrosium, longe mihi est probabilius, hanc nobis exhibuisse mentem. Quod autem idem sensus accommodari possit textui Deut. 23. nouum esset, & credo violentum, sed est sensus quem iam exposuimus. Illud autem, qd obijciunt eod. c. Deut. c. 28. Fenerabis genibus multis, & ipse a nullo sensus accipies, nihil ad rem pertinet. Accipitur enim illic feneratio pro eo, quod est simpliciter, mutare iuxta illud Eccl. 29. Fenerat proximo tuo tempore necessitatis illius. Ob idque nihil aliud illic Deus significauit, quã bonorum affluentiam, quam populo illi pollicebatur. Ex his demum sequitur, non opus esse (quod Conrad. arbitratur) moderari permissionem illam antiquam, dicendo, quod per euangelium iam cessauit. Nam vsura illa culpam semper habuit, quod autem impune fiat, leges etiam nunc ciuilibus permittunt, sicut alij Christianis. Et ideo e quanto, de vsur. solum eisdẽ ludæis inhihetur, ne graues immoderatae que vsuras a Christianis extorqueant. Eodemque pertinet, quod ca. post miserabile con. Papa principibus iubet, vt ludæos vsuras Christianis restituere compellant ne pe quod immo dicas diuellerant. Ad tertium argumentum de legibus ciuilibus vsuras peccatis parum modo responderetur, quod illas non peccatis tamquam licitas in foro Dei, quia neq. possunt, cum sint contra naturam & contra diuina mandata, vt ea super eo. de vsur. sed sicut meretricia ad obuiandum latrocinijs, quia sicut mortaliū luxuria, ita neq. auaritia potest humanis legibus omnino restringi.

Permissio autem vsurarum patet toto titu de vsur. lib. 12. ff. de iur. & c. eod. titu. potissimum l. eos. vbi vsurarum quantitati modus prescribitur, quarum summa est centesima. Hanc enim iura appellant maximam, vt qui sine. ff. de nego. gestis eademque appellatur grauissima. De qua fit quoq. mentio canonice, si quis. 14. q. 4. Deinde erant bes centesimæ, triens, &c. De quibus Barto. diffusum composuit tractatum

super l. Si haeres, ad leg. Falcidiam, vbi. Si item, non inantur trientes vsuræ. In quo tractatu complures congerit opiniones. Multa enim de hac re nonnulli iuris interpretum hallucinantes multiplicarunt glossas. Ad huius ergo intellectum notandum, in more fuisse Romanis, vsuras Calendaris singulorum mentium perculere. Vnde vsura centesima erat centesima pars foris singulis mensibus aucta. Mutuo tibi dederam centum aureos, singulis mensibus debebas mihi vnum. Budæus lib. 1. de asse arbitratur nomen inde cadere, quod centum mensibus reddebant duplam fortem, sed multo significantius deriuatur a parte aliquota, vnoquoque mense soluta. Itaque singulis annis obueniebant duo decim ex centum, vt mercatorum verbo vtamur. Et exillimabatur hæc vsque adeo grauis, vt non permitteretur nisi in necessitatibus mercibus, puta, cum quis pecuniam mutuabat mercatori marino, vt capitalis periculum ipse qui mutuabat, subiret. Ab hac centesima denominabantur reliquæ, scilicet bes centesimæ, triens centesimæ, dodrās, &c. Nam omne totum iure dicitur as, qui diuiditur in duodecim vncias. Vnde triens est tertia pars, puta quatuor vnciæ, semis medietas, &c. Et sic dicitur quis haeres constitutus ex asse, ex semisse, ex besse, quæ sunt duæ tertiæ partes, puta vnciæ octo, & dodrās, nouem. Quocirca triens vsura non est (vt quidam putant) tertia pars fortis, nec quadrans, quarta, alioqui longe maior esset quadrans quam centesima cum eadem leos 100. existimetur maxima, sed triens est tertia pars centesimæ, vt si pro centum aureis vnoquoque mense solueretur tertia pars vnus aurei. Et simili proportione in cæteris. Existimandum ergo hic est quanto sit iam hisce temporibus licentior vsurarum rabies. Non enim solum duodecim ex centum in annum parum existimantur, verum neque quatuordecim neque sexdecim, in singulis nundinas satis habent. Præterea vsurarum vltimo summo rigore prohibita est, vt ff. de vsur. l. placuit. Et C. eod. titu. l. vt nullo. Sic enim habet lex. Vt nullo modo vsuræ vsurarum a debitore exigantur. Vsura vsurarum dicuntur, quæ nunc maxime sunt in vsu suscepti mutuo mille, pro quibus in vsuram debes centum. Non soluis

Budæus

As dicitur omne totum. Dodrās Triens vsura.

Vsura vltimo summo rigore prohibita.

fixa die, inde ergo priores vsure alias pariunt scilicet ut pro illis centum soluas in super decem. Hoc sanè est, quod neque leges civiles vnquam permiserunt. Et tamen modo vsque adeo pestis hæc irrepfit, ut qui id delicti notam reprehenderit, ceu ridiculus exhibetur. Sed dubium ex his fit reliquum quousque extendatur permissio civilis iuris, vtrum scilicet ad hoc tantum, ut vsuario nulla decernatur pœna, sicut permittitur meretricium, an vero eouque ut vsuris læso denegetur in iudicio actio ad repetendum, sicuti de illo dictum est emptore, qui citra dimidium iusti pretij decipiatur. An forte vterius etiam, ut qui vsuras promiserat, cogeret in iudicio eas solvere? His quippe tribus gradibus intelligi permissio potest. Ad hoc incudem responsum meminisse opus est distinctionis propositæ inter vsuras licitas & illicitas. Licite namque utpote quæ propter moram soluendi, ratione vel damni emergentis vel luctu inuito dominio cessantis solvuntur, non solum legè permisse sunt, verum & soluere eas cogitur q̄ in mora est. Et de istis intelligendæ sunt leges vsuras solui iubentes. Qualis est l. 1. C. de vsur. Si interrogacione præcedente promissio vsurarum recte facta probeatur iure debentur. Recte facta, id est iusta de causâ, ac debito stipulationis modo. De vsuris autem iniqui, quæ scenus dicebantur, arbitror nūquam sic fuisse permittas, ut qui promitterent, pendere cogereantur. De quo notanda est lex tertia eiusdem tituli, quæ sic habet. Quamuis vsuræ scænebris pecuniæ circa vinculum stipulationis peti non possint. Ecce scænebris vsuræ non poterant in iudicio peti tamen propter pactum, sicuti modo fit, soluebantur. An vero qui solueret, posset in iudicio repetere, dubium est. Sequitur enim statim in eandem l. Tamen ex pacti conventionione soluræ, neque ut indebitè repetuntur, neque in sortem accepto ferendæ sunt. Ecce non repetebantur. At vero quid quid antiquis in more erat, certe non esse iusta lex quæ actionem negaret volenti repetere. Dicamus ergo quod iura civilia recte & rite poterunt vsuras permittere impune, nempe quod cum sui supplicio plectatur, scænetor tamen ab illo sit immunis. Cogere autem mutuatarium vsuras soluere, nulla vn-

quam lex permisi, nec potuit. Sed & solueti, actionem negare repetendi iniquum esset. Non enim est eadem ratio, quæ in decepto citra dimidium. Nam cum hæc fraudulentia, ut supra diximus, non semper facile constet, litium pesti panderet aditus, si actio daretur. In vsura vero paratissima est iniquitas. Item impedire volentem repetere, esset contra ius canonicum, quod læso per vsuras repetitionem concedit. Immo Clem. vnica, de vsuris, sententia excommunicationis feriuntur, quicumque rectores, ac iudices, & officiales, qui in pedimento fuerint, volentibus vsuras quas persoluerunt repetere. Per hæc ergo facile dissoluitur alia dubitatio, vtrum principes seculares permittentes vsuras, sint iure canonico condemnati? Quæ quidem questio multos contorquet, arbitrans ius canonicum hæc parte obstat civili, quod tamen re vera nihil obstat. Si enim ius civile assereret licitas esse in foro Dei, hæresis esset in Clem. condemnata. Id tamen non asserit. Item, vel compelleret vsuras solui, aut solutas non repeti, non esset ferendum, quia, idem Clementina aduersaretur. Quare bene ait cum glo. Bar. tol. super l. cunctos populos. C. de sum. tri. quod iure civili peti non possunt vsuræ, ut vsuræ, sed ut interesse ratione more. At vero quod principes seculares non plectantur suis penis vsurarios, ius vero canonicum suis eos puniat, nulla est contradictio. Næ principes illa tantum vlsentur, ut lib. 1. diximus quæ paci & quietudini reipublicæ officium, præsertim per vlm. Papa vero & ecclesiastici Antistites munere suo attentius conscientijs consulunt. Et ideo nil mirum, si actus animaduertant in vsurarios quam seculares principes. Ius ergo canonicum vsurarios, tum multis oprobrijs proscindit, tum & penis pluribus accumulatur. Quas ad vndecim cõnumerat Syllu. in verb. vsura. 9. Prima etenim est infamia, ut patet can. infames 1. 3. q. 7. & 6. q. 1. Quin vero & lege civili aiunt esse infames. At tamè l. improbi. C. quib. cau. infra. et in irrog. nõ pñuatiur infames nisi exigentes vsuratum vsuras, quas ius ipsum civile supra diximus vetare. Atq̄ illud appellat improbi scenus Tres alix statuuntur cap. quia in omnibus de vsu. C. p. manifesti vsurari nõ admittantur ad communionem altaris. Quod

Quod sic fuisse quidam intelligunt, quasi non sint admittendi ad sacra audienda. Veruntamen quia panæ non sunt restringenda, & illic non fertur in eos excommunicacionis sententia, non est audiendum nisi secundum verborum sonitum, quod scilicet non sunt admittendi ad suscipiendam sacrosanctam Eucharistiam, eo quod sint publici peccatores. Item quod non donentur ecclesiastica sepultura. Deinde, quod sacerdotum nullus eorum oblationes accipiat, quia censentur rapina. Et qui acciperit, est ab officijs suspensus. Reliquas vero cui libuerit, quæret loco curato. Ex his demum patet, quod si quis fuerit superuacaneus labor, iam sit, quæm fuerit. Insuper sunt super leuissimos populos. C. de sum. trin. quamq; ab re lège ad quæstionem illam de Catholico Iustiniano Casare respondeunt, vide licet quomodo duo hæc cohererent quod eadem lege præcepit cunctos populos sibi subiectos in religione versari, quæ D. Petrus Apostolus Romanos tradiderat, & tri vltimas permisit, quas fides catholica docet esse illicitas, quasque Ecclesia vetat. Ad quod respondet. Bal. quod præcepit teneri fidem trinitatis, sed non respectu aliorum articuloꝝ, qui requiruntur ad salutem animæ. Professio solutio non erat digna Bald. Nam Imperator præcepit omnes versari in religione Ecclesiæ Romanæ, quæ non solum fidem trinitatis, verum totam includit, & simul etiam mores. Responso ergo est, quæ iam declarauimus, nempe quod imperatoria vsurarum permissio nullatenus repugnat fidei, quia non astituit esse licitum in foro Dei. Hæc non esset manifesta hæresis. Quod autem vsurarij ciuilibus penæ non subiacent, non est contra fidem, sicuti neque id quod meretrices nullo afficiantur supplicio.

ARTICVLVS II.

Virum ratione mutui aliqua possit expecti commoditas.

Quoniam constitutum est nihil ratione mutui posse in pactum duci, explicandum restat, virum neque commoditas ex parti vlla possit. Et arguitur a parte affirmatiua. Eadem esse videtur comparatio dati ad datum, & mutuati ad mu-

tuatum, sed pro data pecunia licet ex pacto recipere eandem vel eius valorem, ergo pro beneficio mutuandi licet par expectare officium, vt. si mutuatarius vinciat ut mutuantem remutet. Secundo arguitur: Si gener pignus mutui accipiat, quod sit fructiferum, vt hortum vel fundum, potest fructibus eius vt donec sibi de dote satis fiat, vt pater ca. salubriter de vsuris. ergo licet aliquid recipere ratione mutui. In contrarium est quod in zech. 13. inter ea, quæ ad vitiu stitiam requiruntur, ascribitur, si vsuram & superabundantiã non acceperit. Vbi nominè superabundantiæ res omnis comprehenditur, quæ pecunia estimari potest. Accedit verbum Ambrosij e plerique. 14 q. 3. quod cuncte accedit forti, viura est. Et Hieron. putant. Omnia munuscula cuiuscumque generis accipere viura est.

Ad quæstionem præsentem tribus conclusionibus de mente S. Tho. respondetur. Prima Nihil ex pacto mutui vel recipere vel expectare licet, cuius pretium pecunia estimatur. Conclusio clara est quoniam secundum Philoso. 4. Eth. Omne illud cuius valorem pecunia metimur, pro pecunia habendum est. Cum igitur non liceat pretio mutuari sit, vt neque ratione mutui quippiam recipere, quod sit pecunia estimabile. Secunda conclusio. Accipere aliquid non conventionis nexu vel tacite vel expressa, sed quod gratuito mutuantem penditur, nullam impingit vsuræ labem. Probat. Quia beneficium mutuandi nõ solum non auerfatur amicitia verum etiam conciliat, & firma: ergo neque obstat quominus mutuator possit munus quodcumque suscipere, quo solent amici amicum beneficia repensare. Tertia conclusio. Nulla lex obstat quod minus fas sit mutuantem illa ratione mutui conquirere, & exigere, quæ pretio pecuniæ non penditur vt pura mutuantem amicitiam, ac beneuolentiam. Ex his conclusionibus summarim colligitur iudicium quæstionis præsentis. Tertia enim requisita sunt, quæ mutuationem vsuraria macula inficiant. Primum, ut id quod expectatur estimabile sit pecunia. Secundum vt ratione mutui expectetur, & non quia aliis debitum, vel alia via. Tertium quod ducatur in pactum, uel expressum uel tacitum. Quod intelligendum est, ut mutuationis actus sit re exterior usura. Nam etiã

Arg. 2.

Ambr.

Hieron.

Prima conclusio.

Aristot.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Tria sũt quæ mutuatione vsuraria reddũt.

si in mutuatione non interueniat pactum, si postea receptio fit ratione mutui, est receptio vsuraria. Quare vsura mentalis, vt diximus, est mente intendere ratione mutui accipere. Per hac enim prudentissimus, quisque de omnibus iudicabit. Contra tertiam vero conclusionem, qua dictum est, licere pro mutuo exigere id, quod pecunia non aestimatur, obuium sit illico sophisticum argumentum, quod liceret mutui obligatione exigere ab episcopo sacerdotium, si quidem spiritualia non sunt pretio aestimanda. Responso autem est, quod conclusio loquitur de his, quae in humana ciuitate ad gratiam & vrbauitatem pertinent, videlicet, quae sub obligationem non veniunt sed solent dari gratis, spiritualia vero alia ratione non aestimantur pecunia, nempe quod non sunt eorum propria, qui conferunt, sed sunt illis a Deo gratis commissa, vt tanquam res huius generis criminemur. Ob idque res huius generis criminemur, pretio, tam dare quam recipere. At quia ait sanctus Thomas beneuolentiam & amicitiam non esse aestimabilem pecunia arguitur contra. Secundum aestimationem humanam vt probus pluris faceret bonorum amicitiam, quam aliquem pecuniae numerum. Quin vero & pretio illam emerit ergo est aestimabilis pecunia. Respondetur quod non ideo censetur non aestimari pecunia, quod non sit pretiosior, quam illa, sed quod natura sua neque emitur, neque venditur, consilium enim in voluntate qua non cogitur. Potes tu quidem collata pecunia emolliere hostis animum, vt te diligit, emere vero, ceu panem, minime. Ob idque non modo inuitu amicitiae contrahendae mutuari licet, verum & amicitiae signa in pactum ducere, nam verum amorem, est impossibile, vt puta quod mutuatarius non tibi noceat, affabilem se tibi praebat, atque vrbauum, &c. Quid autem, si ad amicitiam illius adreperere per mutuum proctres, qui tibi potest aut sacerdotium conferre aut magistratum, puta si rex, ille sit, aut episcopus? A iunt quidam, quod quando propositum non sit in amicitia, sed vltimus ad lucrum progreditur, vsura est mentalis. Sed tamen de hoc iam regulam supra tetigimus, quam nunc confirmandam repetimus, videlicet, quod vsura mentalis per obiectum pendenda est, non per hoc,

quod sit principalis intentio vel accessoria nempe sit per metuum intendis mutuatarium allicere, vt ratione mutui tibi quidpiam conferat, vsuram mentem committit quamuis illa forte non esset principalis intentio. Si autem non intendis, nisi amicitiam cum deuincere, & postea, non ratione mutui sed ratione beneuolentiae id tibi conferat, cuius tu dignus es, nulla est mentalis vsura, etiam si illa sit tua principalis intentio, puta facere amicum, vt postea bene erga te affectus gratuito, & liberaliter tibi aliquid donet. Ita que rotum negotium hinc pedit, quod speras habere vel ratione mutui, vel ratione amicitiae. Si autem illum officii quod speras indignus es, alia est noua iniquitatis ratio, Sententia est s. Thome q. 13. de malo quam probet Caiet. quolib. 1. quaest. 3. sequutus est. Patet exemplis conclusio, Dum a quodam nobili episcopo quem nullo alio respectu, quam iustitiae, scis sacerdotis conferre licet tibi ei seruire ad venandum eius beneuolentiam, vt postea gratis, & non propter impensa obiecta conferat tibi beneficium, cuius es dignus, quia certus es neque illum propter obsequia daturum, neque te recepturum. Item si tu magistratu dignus es, sed tamen regi inuisus, potes illum muneribus placere, vt te ad eius amicitiam insinues, & dignorum albo te ascribas, cur ergo non poteris etiam mutuo aucto beneuolentia eius piscari? etiam si alioqui non mutuarer, nisi vt eius amicitia tibi esset fructus. In summa, cum exterioris mentalisque vsurae idem sit obiectum, exterior est difficilior interioris regula. Accipere ratione mutui, vsura est in te, ergo id animo proponere, vsura est in mente. Accipere vero ratione amicitiae, non est realis vsura, ergo neque illud optare, est mentalis. Sed equidem responderi posse, quod licet illud simpliciter optare, non sit peccatum, tamen illam amicitiam per mutuum procurare, culpa non vacat. Attamen cum obiectum intentionis sit licitum, necesse quid culpa hic lateat. Hoc tamen licet, quod cum sit valde subtile discernere quando intentio subest recipiendi ratione amicitiae, aut ratione mutui, semper extrinsecus intentio suspecta. Sed vbi vis prudens id discernit, nulla subest culpa. Sed mutuo quid non poteris pro mutuari beneficii amici.

Argu.

Solutio.

Scrptus.

Solutio.

Vsura mentalis.

amicitia cum illo me coniungere, cui de-
 bitor sum, ut mihi remittat? Ut si me quis-
 quam de re aliqua in licem vocat, num-
 mutata pecunia, possum cum illo fedus
 inire, firmato pacto ut illi cedat? Res-
 pondeatur, quod si rem illam vere de-
 beo, non possum in pactum ducere, sin-
 vero per calamitatem diuexor, possum
 quidem conventionem mutui meam redi-
 mere vexationem. Existit autem contra-
 priorem partem argumentum. Si quem
 ego iniuria affeci seu honorem eius lade-
 do seu famam etiam si pecuniariam re-
 stitucionem ex me iure posset exigere,
 possum nihil secus ego mutuandi vincu-
 lo eum obligare. Responsio. Quod
 ego quidem procurem, ut ratione ami-
 citiae per mutuum genitrix mihi condonet
 iam adseritum est, licere. Quod vero
 pacisci licet, aliquantulo maior est he-
 rendi ratio, tamen recte mihi videor id
 quoque concedere saltem antequam sin-
 in pecuniam condemnatus. Nam eius
 honor & fama pecunia possit aestimari, ta-
 men ex natura sua iure amicitiae cond-
 nari solet. Quare illud pactum non est
 nisi amicitiae fedus. Suffragatur nobis
 Syluester ver. vltura. pri. §. 11. Queris
 autem forte, nec immerito, vtrum il-
 la amicitia possit in pactum duci, quae
 turpis est vltus? Vtrum scilicet petulans
 iuuenis conuenire ex mutuo possit cum
 muliere de turpi obsequio? Et ratio dubi-
 tandi est, quia illa nihil aliud apparet, quam
 amicitia. Respondeatur, quod amicitiam
 permutuum procure, ut postmodum
 illa amore victa consentiant, non est vsure
 vitium obligare tamen illam, minime ab
 eodem vitio excusatur, quia illa obligatio
 aestimabilis est pecunia. Ecce de his, quae
 pecuniam non sunt aestimabilia. Contra-
 ria ergo ratione nihil pretio pecuniae di-
 gnum potest in pactum mutui constitui,
 ut non licet tibi ea conventionem regni mu-
 tuare, tributorum te pensione exoneret,
 siue per privilegium subsignatum, ut fias
 nobilis, siue in tempus, nisi forsitan in propa-
 tulo esset quod per iniquitatem & tyran-
 nidem exigereatur. Nam tunc quia illa
 non debeo, nihil ratione mutui recipio,
 sed vindico me ab iniuria, defendendo
 quod meum est. Eadem ratione nec pos-
 sum ratione mutui principem obligato, ut

opus 21. ait S. Thom. qui mihi conferat
 magistratum aut rem aliam. Neque pos-
 sum mutuari eorum eo pacto, ut mutua-
 tarius illa vel eorum partem suis expensis
 extorqueat ab illis meis debitoribus, a qui-
 bus difficile extorquebuntur. Neque si ha-
 beo frumentum decem miliaribus ab hinc
 longe, possum mutuari, ut tu inde adue-
 has vel illic consumas, sed mihi id hic per-
 soluas, quia te vectura aggrauo. Neque ve-
 ro ut aliquod obsequium recipias vel a
 manu vel a lingua, ut alius scilicet tibi ad-
 sit aduocatus in causa, vel sit tibi amanue-
 sis. Immo vero neque in pactum ducere,
 ut mutuatarius elemosinas faciat, vel a-
 lia opera misericordiae. Haec inquam non
 licet in pactum ducere: neque expectare ra-
 tione lucris. Secus, si aliter gratuito referat.
 Neque ut mutuatarius coram te canat, ut
 saliat aut negotia tua gerat, aut pro te oret
 principem, nisi res essent tam exiguae, pro
 quibus non consuevit pretium rependi.
 Atque eandem ob causam neque merca-
 tor contra notamen vsurae mutuari sub eo
 vinculo potest, ut vel totum mutuum vel
 partem in mercibus mutuatarius suscipiat
 etiam si iusto pretio vendat, dummodo il-
 le reuera mercium non egeat sed cogitur
 emere ratione mutui quoniam obligatio
 illa emedi aestimabilis est pecunia. Immo
 inde lucrum mercatori obuenit, nam licet
 merces tantum valeant, maiorem tamen
 copiam vendit quam vendidisset. Ex quo
 iniquissima mercatorum fraudulencia pro-
 ditur, qui indigenti regi stipendio militu,
 ea ratione ei mutuant, ut milites id merci-
 bus tantum suscipiant, & tantum in pecu-
 nia. Est enim triplex aut quadruplex figu-
 ra prauitatis. Prima, quod licet ipsi putent
 merces tantum valere, haud tamen ita res ha-
 bet, quia emptorum raritas extenuat pre-
 tium, & si illi non distraherent inter mili-
 tes, non cito nanciscerentur emptores, qui
 bus illo pretio diuenderent. Secunda iniqui-
 tas est, quod quia credito vendunt, carius
 vendunt. Et cum a rege expectationis in-
 tuitu lucrum cessant nihilominus contra-
 dunt, sit ut tempus bis vendant. Et tertio
 cum miseri milites non indigeant eiusmodi
 mercibus, vilissimo eas statim pretio co-
 guntur, reuendere, atque ut summam di-
 camus pro decem millibus, quae rex soluit,
 vix milites sex millibus potiuntur. Sed per-
 tito.

Merca-
 toru in-
 signis.
 fraudu-
 lentia.

contraris, vtrum possis mutuarium ratione
 mutui ligare vt tuum colat agrum iusto
 pretio, vel tuum molendinum, aut furnu,
 aut tabernam frequenter? Sūt quippe qui
 astruunt id licet, vt Summa Angelica, &
 Adrian. q. de vsura, & quos Sylu. memorat
 in verbo, Vsurā p. i. §. 7. Quorum ratio est,
 quod cōm huiusmodi mutuator nullum
 det damnum, nullum exorquet pretium.
 Attamen ab aduersa parte stat ratio, quod
 illa cuius obligatio est, estimabilis pecu-
 nia. Haud enim dubium est, quin pmutatio
 libertatis suapte natura digna sit pretio.
 Alij vero arbitrantur nullam committi vsu-
 ram, si mutuum dederis illo te mino sol-
 uendū, quando mutuatarius cessauerit ad
 tuum molendinum venire, vel tibi alia via
 iusto pretio seruire. Sed re vera eodem re-
 labitur. Et ideo vsura palliatio est, nisi for-
 te contractus sit emptionis, & venditionis
 nihil enim verat quo minus possit consti-
 tuto pretio obligare hominem vt ad tuū
 veniat molendinum per tot annos, ac per
 totam vitam, etiam adiuncta pecna, vt quā
 do defecerit, certam ibi multam soluat.
 Hinc plane colligitur pradiorū dominos
 vsurā fordibus infici, dum eo pacto colo-
 nis pecuniam aut frumentum mutuant, vt
 auctiori pretio fundos suos & pradia con-
 ducant. Neq. vero excusantur, dicentes præ-
 dio vsum tantū valere, sed quia non pos-
 sunt colonos alia conditōne inuenire mu-
 tuant, nam si non inueniunt, signum est
 quod non tantū valet conductio. Ergo quā-
 do inuenires alium tanto pretio conducē-
 tem, tutum tibi esset tunc pauperi mutua-
 re, vt eodem pretio conduceret, aliter mi-
 nime. Sunt præterea qui vsu am in hac cō-
 tentione nullam agnoscunt. Obligati te
 mihi meas in aestate demerere fruges pre-
 tio tunc temporis currente, vt ego tibi tūc
 solvam partem pretij. Nam hic nulla appa-
 ret mutui ratio, sed solutionis. At vero nō
 auderem hoc admittere. Nam illa anticipa-
 ta solutio mutatio, quædam est pecu-
 nia per operas alerius solueda. Quare ob-
 ligō ratio mutui fit. Sed arguis contra: Dū
 mutuatarius iustum pretium suarum ope-
 rarum recepit, nulla ei videtur deberi resti-
 tutio. Respondet Io. And. vi. refert illic Ad-
 rian. quod debet fieri pauperibus. Nulla hoc ra-
 men iher ratio, quoniam restitutio nō ce-
 dit in ius pauperum, nisi vbi non potest

haberi creditoris copia, vel vbi condem-
 natur vt perdat, sicut in simonia. Sed illi est
 restituendum, quantum illa obligatio va-
 let. Ex quo fit, quod si vt se colonis obliget,
 pretium aliquantulo staueretur, ei manus
 aut vt veniat ad molendinū, aliquid reman-
 teretur pretij mola, nulla esset vsura. Item,
 si etiam conductos obligaretur ipsum con-
 ducere, nam tunc quia obligatur vnus ob-
 ligatur, & alter, & non ex vnica pmutua-
 tionis. Et hæc de prima conditione vsu-
 ra, quæ est, vt quod recipitur estimabile sit
 pecunia. Secunda vero est, vt ratione mu-
 tui recipiatur. Quapropter si mutuatarius
 alias mihi debitor est, possum illi pmutua-
 re mutui districtius deuincere, vt cum tra-
 tuata pecunia aliam etiam mihi debitam
 soluat. Vt verbi gratia si ab' que arbuis de-
 cem illi mutuo dedi, quæ id iudicio nega-
 re potest, possum ea lege decē insuper mu-
 tuare, vt corā tabellario syngrapham om-
 nium viginti mihi subscriba. Nam licet il-
 la obligatio estimabilis sit pecunia mihi
 tamen illam debebat. Et eadem ratione ex-
 cluditur a rōne vsuræ, si vel ratione liciti
 cessantis, vel donationis, vel alia via illud
 recipiam. In calce tamen huius articulo
 replicandum superest, in qua species sit mu-
 tuū restituendum, vt iustitia circa vsuram
 obseruetur. Habet enim locū mutuatō in
 his, duntaxat rebus (vt supra dictū est, & hinc
 l. mutuum. ff. de rebus cred. si certum per-
 tur) quæ vsu contumuntur. Mutuo ergo
 bi modios frumenti decem, quo tempore vi-
 lius venditur, vtrum tpe redhibendi, quo
 forte carius erit, eandem mensuram mihi
 debeas quam tibi dedi, an idem tantū pōt
 quo aestimabarū dum tibi contuli? Et vice
 versa si pluri vendebatur dum tibi tradi-
 di, vtrum postea eandem præcisē mihi de-
 beas mensuram, an quo vēdidissem, pretiū
 Idem est de vino, oleo, melle, & simi. Tra-
 ctat hoc Syluest. in verb. vsurā p. i. §. 18. &
 17. & alij multi, quos re vera nō video
 pū punctam ferire. Responso ergo hinc
 distinctionibus fit clara pmutuum, discerenda
 est mutuatō a vēditione. Etenim dum
 tu hyeni alii tpe decem modios frumentū
 credidisti videndū est, vtrum mihi eo pre-
 tio vendidisti quo tunc vendebatur, an ve-
 ro mutuaisti. Si vendideris, non tibi fru-
 mentum, sed pretium debeo. Quapropter
 si tuus

Summa
 Angel.
 Adrian.
 Syluest.

Solutio
 Aposita
 dubita-
 tionis.

Corollā
 riam.

Argu-
 Jo. An-
 d. c.

si tunc singuli modij valebant ducatum, decem tibi ducatos debeo, quocumque precio post frumentum va neat. Et ideo si inter nos conventum fuit, ut idem premium frumenti rependerem, & postea valet modius non nisi dimidium ducatum, viginti tibi modios debeo. Res est clara. Si autem non sit nisi mutatio, tunc non premium, sed decem tibi præcise modiorum debitor sum, quocumque venundetur postea nummo. Vt si mensis Ianuarij frumentum suscepi, soluendum sequentis anni eodem mensis, eosdem tibi decem modios eiusdem qualitatis remittam, ut scilicet granum eiusdem si bonitatis. Neque refert longene maioris annonæ va nebat, quâdo tu mihi dedisti, an multo minoris? Et idem est vini iudicium aque aliarum rerum usu consumptibilem. Etenim ratione mutui non tibi debeo premium, sed corpora in eadem spem & qualitate. Quâ ob rem si quando ego tibi soluo, non valet modius nisi dimidium ducatum, quinque ducatis tibi satisfactio, licet quando a te mutuatus sum, decem modij emerentur ducatis decem. At vero si tu mihi mensus es frumentum verustum, obligans me ut tibi remeas novum, vâriata mutatio est. Nam petis frumentum melioris qualitatis quam mihi tradis neque refert vtrû novum v. l. us vendatur. Et ideo isti reconditores frumenti caritatem exoptantes, reuocatorum nomine infamantur. Mutuant enim frumentum sub arcidum ac corruptioni proximum ut reddatur eis novum. Atque idem in oleo & vino & alijs cen seto, ut si subacidum vinum mutas, ut dulcius tibi reddatur. Hæc doctrina, quia rationis germana civilis quoque iuris est, ut patet, ff. de rebus cred. si cert. peta. per totum præsertim l. vinum. Quæritur autem, quid si mutuo soluendo non sit designata certa dies, vtrum fas sit tunc mutuatori non repetere, quando det vilius vendari, sed oportere tempus, quo sit maximi precij, ut frumentum duplet aut triplicet? Respondetur ex natura rei nulla pro dios stitit effigiem. Eset tamen variae iudicij eiusdem ius, quam charitatis. Disso non esse iniustitia, nisi mutuator operam daret, ne aliter antea solueret, tunc eam iniustitia de. Alioquin mutatio imputatur, si non tibi consulit soluendo, quâ-

do ex re sua fuerit. At vero dum pactum interuenit, ut solutio non fiat ante certum tempus, quando coniectura docent auctori precio æstimandum, vsuarios contractus est. Contra hanc autem sententiarum sumitur a monetarum æstimatione argumentum. Sequeretur inquam ex his, que dicta sunt, quod liceret mihi mutua re tibi ducatos centum quando minori argento vel ære æstimantur, & postea dum regis pragmatica aureorum valor augetur idẽ aurum pondus suscipere. Syluest. vtur. pri. §. 14. referi doctores iuris dicentes quod si verisimiliter dubiatur tempore solutionis posse valere minus plusve, tunc eadem antea moneta est restituenda. Sed re vera vel me vel istos fallacia ex cos. Inter stat. ni fallor, lanissima inter capedo inter valorem monete, & valorem aliarum rerum vsu consumptibilem. Nam dum premium verbi gratia frumenti, vel vini, vel olei augetur, res ipsa in se immutata manet. Et ideo eadem est restituenda mensura, quæ mutuo recepta fuit modo iam exposito. Quando vero monete valor augetur, ipsa in se natura monete quatenus moneta, hoc est rerum mensura est, augetur ac si augetur mensura frumenti, ut puta modius fieret maior. Et ideo si quando a me mutuatus es ducatum, non valebat nisi regalia vndecim, & post ad duodecim eius æstimatio aucta est non debes ducatum integrum, sed vndecim argentea regalia. Quemadmodum proliis si decem tibi vinas frumenti mutuarem, dum vnam duodecim tantum modiolus explebant, & postea per legem aucta est ut capiat modiolos tredecim, non debes mihi nisi vinas, quæ duodecim precise reddat. verum tamen quod de variatione valoris pecunie diuersis temporibus in eadem provincia dicimus, falleret quidem si pecunia traduceretur ab vna provincia, in aliam Ducatus, exempli gratia in Hispania, quæ aurum abundantior est, minori argento penditur, quam in Angliã vbi maior est argenti copia. Ob idque vndecim hic argentea regalia plus valent quam illic. De hoc ergo reponenda est disputatio vsque ad proximum librum, vbi de cambijs differendum nobis est.

Restat ergo ut ad argumenta respondeamus, quæ tantum nos duo proposuimus.

Primum.

Syluest. Discrimen inter pecunie & aliarum rerum valorem.

Solutio. Tẽperatio superioris auctoris.

Procurator.

Dubitatio.

Voluntario.

Obiectio.

Obiectio.

Primum enim S. Thom. de lucro cessante, statim artic. proximo enucleandum est. Secundum verum idem ferre, est quod precedenti artic. 5. loco fecerat, atque illic id eo solutum reliquimus. Est enim eiusmodi. Mutuarius tenetur ex honestate beneficium compensare, ergo potest ad illud beneficium ratione mutui civiliter obligari. Iam enim supra negata est consequentia. Nam iustitia legi illa repensatio satisfacit, qua tantum tibi redditur quantum mutuasti, alia autem honestatis, libera esse debet sicut tu libere mutuasti. Ad quartum ergo, quod nos primum fecimus, nempe an liceat ratione mutui obligare mutuarium ad iterum mutuandum, respondet Angel. assertorie Ratio sua est eadem quae paulo superius allata est, nempe quod in tali contractu nullum mutuatio datur damnum. At vero iam ibidem monstrauimus fallacem esse rationem. Nam licet beneficium mutuandi, officium sit liberalitatis, & misericordiae, tamen obligatio est aestimabilis pecunia. Ob idque perspete D. Thom. negat esse licitum. At vero utrum mutuae hoc pacto licet, ut in praesentia tu mihi aliam rem mutues, scilicet mutuo tibi frumentum, ut mutuas mihi vinum? Nam ex dictis S. Thom. apparet licentiam hanc colligi, ubi ait. licet simul mutuanti vnum aliquod aliud mutuum recipere, non aut licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum, cum tamen discrepantia deprehendi vix queat quod cum non te possim ligare ut eras mutues, possim te obligare ut statim mutues. Neque responsio solida est, si dicas mutuationem de praesenti non esse aestimabilem pecunia, nam etsi hoc verum sit, tamen obligatio est aestimabilis. Respondetur ergo quod neque S. Thom. dicit, quod potest intercedere obligatio in praesenti, ut scilicet petenti ex te mutuo, non aliter concedas, quam civiliter obligando ut statim mutuet. Sed supponit uti res habet quod mutuationes de praesenti gratuito fiunt. Ut, mutuata mihi, & ego tibi. Et ideo simpliciter ait quod licet mutuum recipere. Quae propter placet mihi appendix illa Caietani hoc loco, nempe quod liceat fideiussori pretium recipere, ut fideiubeat. quoniam illa obligatio qua se stringit tuo nomine soluere, aestimabilis est pecunia ac subin-

de vendibilis. Quod si contrarius infirmitas fideiussor mutuet amico pecuniam, non possit pretium recipere, ergo neque inde quod pro eo fideiubeat. Negat tamen prior praemissa. Alia enim res est fideiubere pro te quam mutuae tibi. Ex quo rursus inferitur, quod possit quis ut se obligare paratum esse civibus mutuae quoribus egerent, stipedium Republicae suscipere, hoc enim non est pro mutuo, sed pro obligatione. Ac demum ex his colligitur, quod non mihi licet mutui te nodo colligare, ut pro me fideiubeas. Quintum D. Thom. argumentum materiam inducit contractus societatis, de qua, nos infra longam dissertationem sumus questionem. Ad sextum ergo, quod nos secundo loco posuimus de pignoris usufructu, respondetur planiter, quando pignus est fructuosum, computandi sunt eius fructus in sortem. Alias idem reciperentur in pretium mutui, unde vltima labes contraheretur. Cautio vtriusque iuris, ut extra de vsur. capit. 1. & 2. & C. de distr. pign. l. 1. Exurgit autem duplex difficultas ex eodem iure. Prima nascitur ex conquestus, eod. ubi postquam praecipitur ut fructus pignoris ducantur in sortem, additur. Nisi terram ipsa de feudo sit monasterij vestri, nempe quod si ecclesia fundos aliquos in feudum seu in emphyteusim alicui tradidit, & postea feudatarius eadem ecclesiae eisdem impignorat fundos ecclesia potest recipere fructus non computando in sortem mutuae pecuniae. Idem habetur extra de feu. cap. 1. & tamen esse appareret manifestaria vsura scelus. Sunt ergo qui non aliter hoc putant defendi posse, quam quod in utilitatem ecclesiae permissum est. Verum tamen solutio haec non satisfacit. Nam ecclesiae mos, & consuetudo est potius non exigere vsuras, neque vnde licite possit, ut patet in capit. fraternitas. 1. 2. qu. 2. Et ideo alia nequit reddi ratio, quam quod haec est ratio feudorum conditio, ut quoribus adierint ad vnum dominum, redeant cum fructibus, sed tamen feudatarius absoluitur a solutione feudi ut eodem capit. 1. de feud. habetur. Verum est tamen aequitati apparere, consue, ut si feudatarius, quia meliorem reddidit fundum plures colligebat fructus qui soluebat ille excessus semper obueniret, quia.

Primū
argum.

Dubiū.

Solutio.
D. Tho.

Caieta.

ei quædam eum impignorasset. Attamen quia exoneratur illo onere excellendi deino. p. fundum, & meliorem reddendi, etiam illo excesse priuatur. Grauius tamen oboritur dubium ex capit. salubriter de vsu. vbi habetur quod si focer tradidit genero pignus dotis fructuosum, iuste idem gener vsu fruatur pignore, dum sibi dos non soluitur, neque fructus illos cogitur ducere in sortem. Idem permittit ius civile. Pater, si de doli mali & met. except. Et quidem de conclusione nemo ambigit, sed tamen de ratione est dubium. Aiunt enim Panor. & ceteri super d. cap. salubriter rationem sumi ex sustentatione onerum matrimonij. Sed est Adria. in q. de vsura. cui causa hæc non probatur? Argumentum cuius est, quod in alijs quoque contractibus contingit, vt qui pignus recipit, teneatur aliqua onera sustinere, & tamen non ideo potest percipere fructus extra sortem, vt si vendas annuam pensionem pretio mille ducatorum, pro quo recipis pignus, tenens illa onere soluendi pensionem sustinere & nihilominus debes fructus pignoris in pretium numerare. Item qui stipendio regis viuunt, teneatur alere familiam, & tamen si pignus stipendij acciperet, teneatur fructus recipere in prenum, ergo ratio illa nulla est. Hinc ergo colligit Adrianus q. non potest gener recipere illos fructus extra sortem nisi ratione interesse puta lucri cessantis. Et miror ita alios esse hoc argumentum deuinctos, vt dicant causa esse Theologorum opinionem, cum tamen nullus preter Adrian. exiterit, qui hoc somniet. Enimvero quod propter onera matrimonij illic fructus percipiatur, non solum doctorum opinio est, sed expressa iuris sententia. Hanc enim rationem subdit præfatum edicens. Cum frequenter dotis fructus non sufficienter ad onera matrimonij supportanda. Atque idem colligitur ex allegata l. Pater. Quis ergo Theologorum id audeat negare? Præterea, causa illa lucri cessantis communis est in alijs etiam contractibus, & tamen leges aliquid peculiare tribuunt genero in fauorem matrimonij. Adde quod si illa esset tantum causa, locum non haberet nisi vbi gener esse mercator qui in negotiatione deberet, tractare pecuniam. Nam qui illam non habet negotiationi expositam, agere de

lucri cessante non potest, & tamen generis in vniuersum indultum est priuilegium hoc. Istæ rationes adeo mordent eoldem auctores, vt illic non persistant, sed dicant esse donationem focer. Hoc tamen responsum nullum habet fulcimentum, nã Papa cum interrogatus fuerit de iure, nihil respondit de donatione, sed quid ius ratioque iubeat. Igitur Adria. & qui eum sequuntur, ideo seducti sunt, quod nullatenus intellexerunt quidnam esset onera matrimonij sustinere. Haud enim hoc, vt ipsi putant, id simpliciter est, quod vxorem familiamque alere, vt in alijs oneribus vsui venit, sed est eandem alere, referuata semper dote. Tenetur enim semper maritus vxori de integra dote, & quia præter dotem debet illam alere, etiam si non sit negotiator, recipit iure fructus pignoris, dum soluatur, dos, quia præsumitur quod aliquid illa dote emeret, vnde illa salua, vxorium onus ferret. Et ideo lex illa, pater, docet quod quando pater alit filiam, non potest gener recipere fructus pignoris. Sed quid si gener libere concessit terminum solutionis focer? Respondeo, quod id concessit suscepto fructifero pignore censendus est intellexisse secundum ius, ideoque potest percipere fructus extra sortem, nisi contrarium libere expressisset. Nam cum possit quisque indotatam sibi deponere, potest & fructus remittere pignoris. Quod fit vt Almain 4. sent. dist. 15. q. 2. immerito remordeat Iurisconsultos, dicens, quod quando focer non est in mora soluendi non licet genero recipere fructus pignoris vltra sortem. Immo ipse non penitus radicem iuris penetravit, quod potest illos etiam tunc suscipere. Atque hinc plane, quod Panorm. eod. c. salubriter, scite, vt arbitror colligit, posse generum non solum fructuosum pignus, verum & etiam pensionem quotannis recipere, dũ dos non soluitur. Illud enim non recipit ratione expectatæ solutionis, sed quia dote salua, tenetur familia providere. Neque argumentum quorundam contrarium tenentium vllius est momenti, si quod Papa non respondet nisi de fructibus pignoris. Nam ex eodem responso colligitur, quod potest alia via recipere vnde vxorios sumptus faciat. Syluest. autem moderatius sic sententiam, vt non possit, gener plures fructus

Deceptio Adria. & cõplicu Sententia auctoris

Scrupulus. Solutio

Almain

Panor.

Syluest. moderatio.

Aut

ctus suscipere pignoris quam quibus sufficiat onera supportare. Et arbitror conditionem non longe a veritate aberrare. Etenim quod alij dicunt, si tantum posse recipere, quantum lucri cessat, inde refellitur, quod (vt probatum est) non recipit ratione lucri cessantis. Atqui ex eadem radice soluitur alia quaestio si interrogas vtrum

Qd al-
tera.
Rō du-
bitandi

defuncto marito possit etiam vidua recipere fructus pignoris vel alia alimēta, seu a patre, qui nōdum soluit dotem seu a mariti heredibus, si soluta fuerat. Apparet. n. inde non licere, quod dissoluto matrimonio vidua non sic perfecti matrimonij sumptus, vt debeat seruare dotem, & ideo potest mutuum suscipere ex illa postea soluedum. Nihilominus respondeatur, absq; dubio, seu pater debeat, cu coniuges haeres, alteruter tenetur, vel dotem soluere, vel illam secundum suum statum & conditionem alere, quia tenetur maritus iure matrimonij eam alere, quou'q; suam ei integram soluat dotem, quae dent eius heredibus, quā maxime fieri potest referuati. Hoc tamen mihi dubium impresentiarum occurrit, ad rem minime impertinentes, vtrum possit quis filiam non aliter dotare, quam mutuando genero pecuniam, ita vt mutua ret quispiā decem millia ducatorum mercatori sub pacto, & obligatione, vt suam duceret filiam? Apparet enim hoc esse licitum. Primum, quia possit quisq; (vt dicebamus) indotatam ducere, ergo pro mutuo. Item, quia ducere vxorem, videtur esse opus amicitiae nam illam deberet prudentissimus quisque sibi matrimonio adiungere, quam haberet honeste charam, amicitiam autem pro mutuo poscere non est vitia, vt supra dictum est. Praeterea, si ille diligens esset & negotiationum peritus pluris pederet decem millia mutuata, quā donatā mille. Respondetur nihilominus non esse licitum. Nam dū mutui vinculo alium obligat vxorē ducere cum illa obligatio graui sit estimabilis pecunia, vsum mutuata pecuniae foris consideratum, rependis, in pretium illius obligationis, loco videlicet mille ducatorum, quos ille in dotem recipiet. Neque refert maioris vel minoris estimari mutuum, an minoris. Et ad illud respondetur, quod quamuis per amicitiam possit gratis vxorem ducere, tamen iam tunc non facit gratis, sed pro vsu

Dubiu.

Rō ha-
sitandi.

Respon-
sio.

Ad arg-
facta.

pecuniae pretio aestimato. Ex his fit condequens Reges autem magnates nullatenus posse vrbib. aut villis quas in pignus mutui suscipiunt, extra sortem vsu frui, neque vlla ratione possunt ab vsuraria iniuriate excusari. Remedium est tamen, vt non recipiant nisi emptas cum pacto retrouendē di, tunc n. fructus ex portibus obueniunt. Hoc aut nihilominus subticendū non est, Impignoras verbi gratia, sterilem agrum, qui tibi neutiquam erat vsus, quia nec erat frugifer, neq; vite. cebat, neque illum colere cogitabas, alter aut, cui impignoralij, colit illum, vt olera inde saltem colligat, forte non est condemnandus, vt in sortem ducat, quoniam cum tu nullum pateris demeritum, non debet alterius indultum in sortem computari, veluti si de pignoris vsu pecuniae tuae lucretur, nihil tibi debet. Haec autem prudenter pensanda sunt. Nā si emolumentum esset alicuius momenti, puta quo ager, non quod putabatur sterile, sed domini in curia non colebatur, & postea cultus sit frugi, arbitror fructus in sortis solutionem annumerandos.

ARTICVLVS III

Vtrum ratione damni emergentis aut lucri cessantis liceat mutuatori quidpiam ultra sortem recipere.

IN contractu mutuationis frequens habens ratio damni emergentis, & lucri cessantis, & ideo queritur, an horū ratione liceat mutuatori quidpiā supra sortem accipere? Et arguitur a parte negatiua. Si hoc esset licitum, sequeretur, quod nullum esset vsura vitium, eiusmodi lucri in pactum ducere, conseqens tamen est pactum falsum, quia cum mutuator opus sit charitable, gratis debet fieri, ideoque damnum a se sponte suam quis pecuniam mutuat, debet eam libinde gratis a lucro ducere. Alioquin non mutuet, postquam non cogitur. Secundo arguitur ex verbo S. Tho. 2. 2. q. 7. art. 2. Id quod nondum quis habet, ducere non potest, mutuator non habet lucrum immo multis periculum est periculis, quibus impediti potest, ergo pro illo nihil certi valet in pactum ducere. Tertio. Si de lucro cessante possit mercator suum cum mutuario conuenire pa-

patentissima aperiatur via palliandis visu
ris. Haud ergo licet talem concedere licen-
tiam. In contrarium tamen est, quod ne-
mo tenetur ob præstitum beneficium sibi
incommodare, contingit autem sæpe,
ut cupiam causam mutui, & damnum
accidat, & cesset lucrum, ergo licite po-
test tunc incolumen se, indemnemque
seruare.

Quæstio hæc & inter doctores contro-
uersa est, & inter mercatores periculosa.
Habet autem certi compertique quidquã,
atque aliam partem dubiam. Ad eius ergo
intellectum prænotanda est termino-
rum significatio. Damnum quippe emer-
gens est detrimentum, quod mutuator
causa solus mutationis patitur, ut si sui
nos asedes reficere parabat, aut annonam
in glitæ in totum annum emere, & omni-
cus precibus improbis mutuam ab illo
pecuniam, quia ipse forte grauius indi-
get, euellit, & idem tunc mutuator eum
damni commune facit sui, si postea do-
mus sine alia eius negligentia corrui, vel
frumentum cogitur carius postmodum
emere, vel per vsuras pecunias recipere
quibus alia sua debita soluat, illud dicitur
damnum emergens. Lucrum vero ces-
sans est, si mercator pecuniam negotia-
tioni expositam, precibus etiam victus
mutuat, vel quo citra dubium loquamur
ab inuito extorqueatur, vel stato tempore
non soluitur, lucrum quod augere poue-
rat, cessat.

Respondetur ergo ad quæstionem quin-
que conclusionibus, ab his, quæ certiores
sunt, initio sumpto Prima conclusio. Quã-
do mutuatori inuito, videlicet contra suã
uoluntatem vel damnum emergit, vel lu-
crum cessat, iuste & absque vilo vsure peti-
tulo illud potest exigere. Memento lucrum
tunc duntaxat, cessare, quando pecunia e-
rat mercatoris negotiationi dedicata. Et
ratio est patentissima, quia quando quis
inuitus est, vim patitur, ac petinde quasi ra-
pina inuaditur. Atque hæc pertinet. Cum
quidam, si de vsur. ubi ait Iurisconsultus,
vsure non propter lucrum petentium, sed
propter moram non soluentium instigun-
tur. Et hæc habetur, quod si socius commu-
nem pecuniam in proprios vsus conuer-
tit, teneatur socio vsuras prestare. Et C.
col. l. vsuras, cogitur emptor, qui in solu-
tionis mora est, vsuras insuper soluere vë-

ditori. Conclusio ergo in dubium venire
non potest. Sed vtrum statim ab initio
posset sic licite inter ambos conuenire, ut
si non solueris stato die, tenearis deinceps
centum numum vsurarum soluere? Respo-
detur in primis quod nomine pene procul
dubio potest. Nam cum mutuarius teneat
in tempore soluere, iam inde mutuator
inuitus caret suis nummis. Et ideo rigore
iuste multæ potest illum cogere, sicuti & in
dix eum cogeret. At vero an idem liceat
ratione cassantis lucris, etsi aliquantulo sit
maius dubium, tamen neque negandum
est licere, dum tamen in fraudem conteg-
de vsure id non fiat, nempe si mutuator ve-
re sit mercator ex negotiatione victitans,
quoniam potest bona fide mutuare vsque
ad certum diem, admonitumque extunc
mutuatarium habere, quod denique suum
non est propositum mutuare, sed quod de
inceps inuitus a suis negotijs cohibetur. Se-
cunda conclusio. Si quis habet pecuniam
negotiationi mancipatam quomodocumq.
inuitus cogatur illam mutuare, non solum
damnum emergens verum & lucrum ces-
sans potest iuste ultra sortem repetere. Di-
co inuitus, quia ei vel aliqua vis infertur,
vel tenditur fraus. Exempla. Vt si quis
mercatori mortem aut incommodum ali-
ud comminetur, nisi sibi mutuet, vel si
vasallus prudenter grauiusque metueret,
nisi domino suo mutuum daret, diuexatũ
iri ab illo, & molestias perpetuum. Hæc
enim est quedam violentie species. Aut si
forte rex ingruente bello indigeret a mer-
catoribus pecunias mutuari, qua vti que ra-
tione posset illos compellere, illique tene-
rentur parere in hisce inquam atque id ge-
nus accidentibus planum est mutuatariũ
propter tales coactiones se posse indem-
nem seruare.

Atqui huic assertioni patrocinatur Pon-
tificium ius, extra, de fideiussor. capitulo
perueni, & capitulum institutus. quibus inbe-
tur, quod si fideiussor nomine illius, pro
quo fideiussit, soluit dispendiumque aliud
fecit, aut damnum accepit, tunc ille ca-
ius gratia soluit restituat eum in suum ius,
reddatque ipsum prorsus indemnem, ab
omni que immunem iactura. Verum tam-
en quo ad rem descendamus, ibi lateet
quæstionis neruus, ubi mutuator nul-
lam speciem vis aut fraudis patitur, sed ro-
gatus suapte spõte mutuat. De hoc igitur
adhi-

Dubita-
tio.

Solutio.

Secunda
conclu.

Tertia adhibetur conclusio tertia, paulo minoris
 certitudinis, quam superiores. Ille qui ro-
 gatus mutuat, potest præiudicium formida-
 tumve damnum emergens in pactum mu-
 tui ducere, videlicet si domus ruinam time-
 met, aut annoæ charitatem, quam modo
 emere impeditur, aut si vsuras postmodum
 soluere cogitur pro ære alieno, in quo mu-
 tuet, manet. Conclusio est S. Thom. secunda
 S. Tho. secunda quæst. 78. art. 2. alterique simi-
 lis, quam præcedenti quæst. de ven. litore
 asseruerat, qui rei pretio apponere damnū
 potest, quod vendendo incurrit. Ob idque
 simili ratione probatur. Damnū enim
 quod talis mutuator patitur, sua interest,
 quod ideo ratione mutui accipere non tenet-
 tur, atque ideo potest de sua incolumitate
 pacisci. Moderati autem consulo sumus
 conclusionem veluti de venditione dictu-
 ri sumus, nempe quod rogatus mutuet,
 mutuatariusque admonet. Nam si vltro
 neus taci usque mutuat, sibi imputandum
 est damnū, quoniam si aliter rem sciret,
 nollet forte sub illa conditione mutuum
 accipere. Atque hinc sequitur, quod si dam-
 num non fuit præiudicium, neque timebatur
 sed post forte superuenit, non tenetur
 mutuatarius de illo vltro, qui reddere nō
 cogitavit nisi simplex mutuum, vt per hæc
 intelligatur id quod diximus, rogatus, ni-
 hil enim aliud significauimus quam quod
 mutuatarius sciens & prudens tanquam
 rem sibi commodam mutuari ab altero
 velit cum illo damnū. Nam si ex re sua nō
 esset, neuiquam illud acciperet. Quo fit,
 vt etiam si qui damnū passurus est alteri
 ex charitate tanquam amico offerat con-
 ditionem, non ideo fit inhabilis vt damnū
 emergens recipiat. Hoc dixerim quia ro-
 garivel offerre, vt statim dicturi sumus per
 se nihil facit neque tollit rationem vsuræ.
 Hactenus plana sunt omnia. Torum, ergo
 quæstionis pondus huc inclinat, vtrum pa-
 riter possit lucrum cessans ab eodem mu-
 tuationis articulo recipi vltra sortem? Ad
 cuius examen præfigere oportet pretium est
 distinctionem hanc. Bisariam potest esti-
 mari pecunia, vno modo absolute secun-
 dum eius communem vsum. Et de hoc
 omnes consentiunt, nemini fas esse vltra
 sortem aliquid recipere ratione mutui.
 Cuius rei exemplum in vniuersis, qui ne-
 gotationi non vacant, late patet. Nam hic
 est vsus, qui seorsum non venit computa-

tandus. Altero vero modo consideramus,
 vt nego rationis industria subest, nempe
 quia possessor illam habet negotiationis
 expositam. Et de hac pecunia aiunt Con-
 rad. eoque multi posteriores statim posse
 mercatorem pacisci, vt lucrum cessans ad
 sortem sibi accumuletur, etiam si non sit
 inuitus, sed rogatus mutuet. Nihilomi-
 nus statuo egomet mihi hanc quartam co-
 elusionem. Quod hoc modo possit lu-
 crum cessans in pactum duci, non est ad-
 eocertum, vt patroni assertionis huius ar-
 bitrantur, sed est tum minus probabile,
 tum quam plurimis vsurarum periculis
 expositum. Et quidem quod non sit vique
 adeo certum, multis rationibus compro-
 batur. Primum, nullam iuris, aut cano-
 nici, aut ciuili legem inuenias, quæ hoc
 permittat, quod certe non est infimum
 argumentum. Nam cum tam frequenter
 extoret, quæ vsuras ratione moræ pendit
 beant, videlicet dum mutuator, vel qui
 creditor inuitus re sua caret, si spontanea
 hæc lucri cessantis pacto tam plane licita
 esset, non defuit lex, quæ id infirmaret.
 Mox si pifcos doctores conuulsa, Dicitur
 Thom. id negat, consulo dignoscens in-
 ter damnū emergens & lucrum cessans,
 nempe quod illud licet in conuentione po-
 nere, hoc vero minime. Cuius sententia
 accedit Scotus in quarta distinctione 1.
 quæstione secunda, & Durand. in tertia
 Sentent. distinct. 37 quæstione secunda, &
 inter Iuriconsultos illustris Innoc. super
 cap. Nauiganti. de vsur. Immo inter non
 quos grauelque seu iuris seu Theologie
 doctores neminem inuenias, qui explici-
 tis verbis id astruat, nisi ratione moræ aut
 alius culpa debitoris. Qui autem eam as-
 firmant, sunt Conradus recens auctor,
 quæstione trigesima eandemque cum foe-
 minidine & timore septem conditionibus
 circumscribens. Post vero Syluest. verb.
 usura. pri. §. decimo octavo. & Caiet. super
 S. Thom. secunda secunda quæst. 58. & in
 sua summa affirmatiue eandem defensionem
 Atque Adria. in q. de vsura, licet fas est
 (vt suo verbo utar) esse opinionem moderatam
 notum. Quod si ratione agamus, vna est
 que vehementer apud me aduersus hanc
 opinionem depugnat. Lucrum cessare, vt
 nomen sonat, est homine a lucro cohibe-
 ri, nemo autem cohibetur nisi sua impedita
 tur voluntas, inuoluntarium vero doctore
 3. Ethic.

Quis
 difficul-
 tas.
 D. fin.
 stio.

3 Ethi. Aristot. sola vis, metufve, aut ignorantia facit, ergo vbi nullum istorum intercedit, non proprie censetur cessare lucrum. Certe est res creditu difficilis, quod si mercator qui negotiationi expositam habet pecuniam, offert illam mutuo, non potest recipere lucrum cessans, & tamen per hoc solum quod alter leuissimo verbo mutuum idem ab eodem petat, possit idem lucrum in pactum ducere cum nihilominus spontaneus facit rogatus, quam si alterum prauenerit. Atqui per hanc rationem, omnes aliorum labef. dantur. Primum enim patens est discrimen inter damnum emergens & lucrum cessans, nam illud non pendet ex industria, sed est mera passio, a qua idcirco se quique inolumen seuare potest, hoc autem pendet ex industria a qua quis sua sponte suam abstrahit pecuniam, non est, quod impediti ceteratur. Arguunt præterea sic. Post moram licet recipere lucrum cessans, sed pecunia negotiationi exposita tanta vitilitas erat ante illam moram, ergo poterat idem lucrum absq; mora peti. Sed vides argumentum extra chorum saltare. Haud enim negamus illam pecuniam tantum valere ante, quantum post moram, sed tamen antea non impeditur, sicut postea. Nam illa iniuria quæ fit post moram dimouet voluntatem iniuri mercatoris a sua negotiatione, & ideo debetur ei lucrum. Quando vero sponte mutuat, non proprie impeditur. Atque hanc differentiam optime perspexit D. Th. quippe qui 2. 2. q. 62. art. 4. in solutione ad secundum fatetur, quod qui pecuniam creditoris ultra terminum præfixum detinet, quia eum damnificat, tenetur ei refundere etiam lucrum. Ex quo male infert ibidem Caiet. eandem esse rationis vim ante moram. Nam quantum ad lucrum cessans, non censet D. Tho. creditorem damnificare, nisi dum iniurius impeditur, quando quidem postmodum q. 78. negat ante moram idem lucrum licere recipi. Et per hoc aperitur fallacia alius istorum argumenti, huius scilicet. Qui mercenarium a suis operis impeditur, teneretur illi refundere lucrum cessans, ergo negotiatori mutuanti. Negatur enim consequentia. Immo contrarium per hoc conuincitur. Si. n. vi aut fraude illum impedias, teneris quidem si autem tuis solis precibus ductus vult amo-

re tui cessare, nihil ei debes. Et simile nos dicimus in proposito. Si autem conuentio ne facta ob pretium ille cessat, nullum ad propositum affert exemplum. Atqui & in huius discriminis ignorantia latet deceptio. Opera. n. mercenarij natura sua locabiles pretio sunt, & conducibiles, pecunia vero minime. Nam si aliquid plus valet, non à se habet, sed duntaxat ex adiuncta possessionis industria ob idque quando sponte mutuat, libere nudat illam tali valore. Quapropter neque est simile de illo, qui impeditur ne beneficium assequatur, cui restitutio debetur. Nam ille iniurius non assequitur, neque rursum est par ratio de instrumentis. Arguunt. n. Opifex potest instrumenta suæ artis pretio locare, sed pecunia sunt etiam instrumenta negotiatoris ad lucrum, ergo potest illas locare. Est namque latissimum interuallum quod vsus instrumentorum, quia non consumuntur vsu, seorsum est dignus pretio, sicut vsus equi, & domus, quo idcirco locabilia sunt. Vfus autem pecuniæ per se non est ad illu vsu locabilis, quo consumitur, sed totus valor de tua nascitur industria, quem ideo recipere ne quis nisi quando impeditur, impeditur autem solum quando iniurius cessas. Arist. namque diuitias per se vocat felicitatis instrumenta, s. vt liberalitatis virtus vsu habeat, non tamen quod sint sicuti aliarum artium instrumenta. Ac perinde patebit dissimilitudo de fato aruo. Arguit siquidem præterea quod sicut frumeti modius per se non valet nisi modium, semina vero atque herbescentis pluris propter potentiam æstimatur, ideoque non solus, quando per vim ab aliquo pessunda ur, verum & ex conuentione potest vendi, quantum valet cum illa potentia, sic vtique negotiator, aiunt, potest cum illa potentia mutuarè pecuniam. Porro autem a venditione ad mutuum, nulla fit solida consequentia. Nam res vendibilis suapte natura valet pretium, mutuum autem gratis fieri debet, nam, vt identidem hoc dicamus, industria mercatoris non impeditur nisi, quando eius voluntati seu per vim seu per fraudem obfistitur. Quare nec argumentum de iactu reris quid si iactum ff. de act. empt. & vend. declaratur esse vendibilis in spe, ad presens propositum refert. Est enim res illa per se vendibilis. Hoc enim solum conclu.

Solutio

Arg. 3. Solutio

Argu. 4

Solutio

concluderet, quòd postquam mercator iam emit merces, quas ad nundinas misit, posset lucrum vendere, quod est in spe. Est enim tunc sicut satus ager, & ideo illud lucrum est vendibile. Quando vero nihil emis, sed sponte mutuas, nihil habes quod vendas. A mulio minus ad rem facit argumentum quod de genero sit suscipiente fructus pignoris extra sortem siquidem iam probatum est non ratione lucri cessantis, sed propter vxorios sumptus istos recipere. Præter hæc alia sunt argumenta, quibus palam docetur quantum periculi ab illa opinione consuetur. Circumvallant enim eam Conradus atque alij eius fautores multis conditionibus, vt aiunt, vt contractus ab usure periculis liberetur. Marum capitalis est, quod mercator potius expecte re dēt, & optare negotiatione augere suā pecuniam, quam mutuo. Per hoc n. putāt impediri eius voluntatem. Nam si mauult mutuarē, fatentur non impediri, atq; adeo non licere lucrum cessans recipere. Sed quam sit imbecilla hæc conditio, aperte monstratur. Id quod in re natura sua, licitum est, nullum est peccatum desiderare, neque tale desiderium contractum vitiat, mercatori autem habenti pecuniam ad negotia paratam licet per hoc solum, quod rogetur lucrum cessans recipere, ergo licet desiderare vt aliquis se rogatum accedat, vt illo modo impediat a negotiatione. Si ille sic apud se constituisset. Nisi quis à me mutuum petat, nolo mercaturæ meas committere, planum esset vsuræ vitium, quia non habet pecuniam expositam. Dum autem firmiter constituit negotiari, nisi quis ab eo mutuum petat, profecto nescio secundum istorum opinionem, cur desiderare, vt quis mutuum petat vt lucrum recipiat, vitium consuet vsuræ. Atque adeo sequitur, quod per hoc solum, quod mutuator rogatur, non proprie impeditur, quandoquidem illud optare licet. Quod si hoc verum est, vide quam læta sternatur vsuris via. Nam dicere, quòd debet mutuator mutuarē charitate victus, vt possit lucrum recipere, commentum est. Siquidem ad naturam vsuræ tollendam, nil facit charitas. Adde quòd tunc non opus est vt rogari expectet, nam maior esset charitas, si amicū egerē sciens, offret ei pecuniam mutuo, si vellet, cum

pacto lucri cessantis. Nam dum metus est damni emergentis, profecto licet habenti pecuniam eandem amico offerre, vt si ex re sua est, mutuatam cum tali periculo recipiat. Alia eorum conditio est, quòd labores & expensæ, & pericula deducantur a summa cessantis lucri. Attamē neque hoc conditio, si sua vera est opinio, firma est. Expensas quidem planum est esse deducendas, quia remanet apud mercatorem. Sed tamen de laboribus & periculis non est eadem ratio. Sum ego, vt bi gratia, mercator hæc arte viuens, petis a me mutuo pecuniā in meam. Arguitur ergo, si mihi liceret lucrum cessans iam nunc suscipere, possem etiam tantum recipere, quantum si meas nauis operas, lucraret, nam paratus sum ego impendere labores meos, & malo laborando lucrifacere, decem quam sine labore octo, volo etiam subire pericula. Si ergo solas preces istas sent esse impedimentum meæ voluntatis, vt lucrum dicatur cessare, profecto cum a laboribus meis & periculis impediar, totū possum petere. Enimvero si mercenarium impedires ne suas operas in vineam locaret, totum denarium debes ei sine deductione laboris, quia malisset ille integrum denarium laborando, quam decurtatum cessando. Ecce rationes quæ me semper de hac re dubium tenuerunt. Et fateor, hæc mallem sententiam tenere. At satis duxerim rationes meas aliorum iudicio relinquere, sed optarem habere patronos, qui mecum eiusmodi personarum vsurarum portenta abigerent. Nam hæc lucri cessantis imago hiatum istum & voraginem vsuratum non a multis hinc anis patefacit. Nihilō secius, quia non mihi tantum argo, vt primus opinionem illam prorsus refellam, sit nostra quinta conclusio. Non omnino probabilitate caret, vt possit lucrum cessans in pactum duci ab articulo mutationis, dummodo re vera cesset, & non fiat in fraudem vsuratum. Verū .n. cessare tunc penitus censendum est, nisi quia poteris negationi pecuniam committere, sed quando re vera iam firmus exposnere constitueris, atq; eandem, quam mutuas. Nam si habes uiginti millia, & non decreuisti mercaturæ nisi decem millia committere, ne quis ex aliorum mutuo lucrum cessans petere, eo quod illis quoc

Opinio
Cōradī
nō nihil
cōtinet
periculi

que negotiari potuisses. Ratio conclusio-
nis huius quæ vllam habeat probabilitatē
hæc vna est, quod postquā illa pecunia tue
mancipata industriae tanti aestimatur: & al-
ter sciens & prudens vult illā cum illo on-
ere suscipere, videris tu posse de illo pretio
pacisci. Et tunc S. Tho. sic interpretandus
est, quod non licet id integrum suscipere, q-
re futurum erat in actu: quia nondum est
certum, ac multominus quantum poterat
accrescere quoniam hoc minus habet cer-
titudinis sed quantum est in habitu, puta
in spe secundum coniecturalem pruden-
tiam verisimili. Quamuis cui rationes no-
stræ alienam persuaserint sententiam, opti-
mo se iudicio tuebitur dicens nunquam lu-
cru nisi in inuito proptie cessare. Et idcir-
co argumenta in capite quæstionis propo-
sita ille dissoluet cuiã ntererit.

ARTICVLVS IIII.

*Utrum quidquid lucri pecunia usuraria pe-
perit sit restitutioni obnoxium.*

Post hæc sequitur sermo de usurarum re-
stitutione. Et quia de illa ambigere ne-
mo potest, quaritur amplius, an quidquid
lucri pecunia usuraria peperit, sit restitu-
tioni obnoxium? Et arguitur a parte affir-
matina, secundum Paul. ad Rom. 11. Si ra-
dix sancta, & rami, ergo à contrario sensu,
si radix infecta, qualis est usuraria pecunia,
& rami, puta eius lucri, ac perinde restituē-
da. Secundo. Si fenerator sanebri pecunia
possessionem aliquam emit, vendenda illa
est, vt iubetur extra, de vsur. c. cum tu. vt de
eius pretio pecunie usurarie restituantur,
ergo æquali ratione debet & lucrum eius-
dem pecunie domino reddi. Tertio fene-
rator non plus iuris habet in lucrum, vsu-
raria pecunia comparatum, quam in ipsa
pecunia, sed illius pecunie nullum acquirit
dominium, ergo nec lucri, ac subinde pari-
tute tenetur illud domino refundere. In cō-
trarium est ratio hæc. Id quod homo per
suam propriam industriam nulla vetante
lege acquisiuit, legitime possidet, continge-
re autem potest, vt usurarius sua industria
id acquirat, quod lex possidere non vetat:
ergo illud non tenetur restituere.

De usurarum restitutione vt in fronte
quæstionis dicebam, nemo dubitat, sed tan-
quam certum relinquatur. Nihilominus
quia eius ratio non nihil habet dubietatis,
& de hoc quoque respondendum est. Trib.
autem conclusionibus constabit respōso.
Prima. Quidquid pretij ratione mutui per
vsuram receptum fuerit manet restitutio-
ni subditum. Conclusio iam supra art. 1. ex
altera illa ta est, inde videlicet quod vsura
est peccatum iniustitiæ commutatiuæ, eo
quod illic vel pecuniabis venditur, vel se-
mel vsus, qui seorsum nullius est pretij di-
gnus. De lucro autem quod postmodū per
pecuniam vel rem aliam vsurariam accre-
scit, distinguendum est cum D. Th. Rerum
namque vt dictum est, aliæ sunt, quarum
vsus est ipsarum consumptio, qualis est fru-
mentum, pecunia, &c. aliæ vero, quarum
vsus non est earum consumptio, vt prædiū
domus, & similia. Est ergo secunda conclu-
sio. Quando res, quæ vsu consumuntur, per
vsuram extorquetur, puta pecunia, grana,
vinum, &c. tunc fenerator non tenetur re-
stituere nisi tantum penitus, quantum ac-
cepit cum damnis, si quæ alia dedit, & cum
lucro, si quod alteri cesset. Fructus autē qui
per easdem res sua industria accumulauit,
liberi sūt a restitutione. Exorsisti a mutua
ratio nile aureos per vsuram, quibus pos-
sita industria tua centum adiecisti, mille tā-
tum illi debes, ac insuper damna quæ tua
causa accepit, & lucrū, si quod illi cessauit.
Idem est si centum cados vini eripuisi, qui-
bus venditis illos multiplicasti, centum in-
quam tantum debes. Ratio est manifesta.
Nullus dubet alteri, nisi quantum illi dam-
ni dedit ergo qui mille tantum surripuit,
simpla illa debet, nam quod illi per suā in-
dustriam accreuit, non erat alterius. Simi-
le dicendum nobis infra est de emptore,
qui non cogitur emere vilitatem suam,
sed venditoris damnum. Atque idem om-
nino de depositario, qui si vsu depositæ
pecunie alienæ lucretur, non debet nisi
simplum depositum. Tertia conclusio. Si
fenerator rem aliquam fructiferam per
vsuram recepit, restituere eandem tenetur
cum fructibus. Vt si recepit fundum,
non solum ipsum, sed quotquot habuit
fructus debet. Et si recepit domum, cu-
ius locatione acquisiuit decem numos,
eisdem una cum domo debet. Et ratio
Soto, de iust. & iure. M m S Th.

Prima
conclu.

Probō.

Secūda
conclu.

Tertia
conclu.

- S. Thom. est, quod rerum illarum quas fenerator per usuram acquisiuit, non est dominus sed dominium manet apud mutuatorem. Quapropter non feneratori sed alteri fructificant, veluti de pignore dictum est. Sed arguis. Nunquid non & usuraria pecunia dominium penes ipsum conferentem pariter manebat? cur ergo lucrum illarum non eidem debetur, sicut aliarum rerum fructus? Respondetur planissimum esse interstitium, quod res illae, quae usu consumuntur, steriles per se sunt, neque pariunt, & ideo quanquam sint alienae, tamen accedens lucrum totum debetur negotiantis industriae. Illae vero quae per se fructificant, domino fructificant. Quod si arguas. Si fenerator illa pecunia usuraria emerit fundum, teneatur ipsum cum fructibus restituere, si quidem cum alterius pecunia illum emerit, videtur perinde esse, ac si eundem fundum per usuram ab illo extorsisset, ergo eadem ratione teneatur restituere lucrum eiusdem usurariae pecuniae. Negatur antecedens. Immo fructus illius empti fundi sunt ipsius feneratoris ementis, ut puta faxe industriae debiti. Neque teneatur restituere nisi pecuniam veluti si depositarius aliena pecunia rus coemerit, non debet nisi pecuniam. At vero ut questio perspicatur fiat istarum conclusionum, ac postulatum primae ineluctus, examinanda est vetus illa quaestio, utrum per usurariam dationem transferatur dominium? Fuit enim opinio glossae illius textus Ambr. Si quis usuram 14. q. 4. quae id Adrian. afferuit. Cum qua consentit & Scot. in 4. distina 15. q. 2. art. 3. & Palud. ibidem, atque Henricus in q. de usuram. qui ait esse communem opinionem Canonistarum. Et citat in eandem sententiam Henricum Gaud. in quolibet 4. quae est 27. Immo & D. Thom. in 4. distina 15. quae est 2. artic. 4. Attamen S. Thom. non ait illic nisi quodam hoc dicere. Et ratio istius opinionis est, quod vnus quisque liberam habet potestatem donandi quod suum est mutuatarius autem libere donat, ergo dominium transfert. Quod si respondeas ut artic. r. dictum est, non esse omnino liberam donationem, quia ab eo fit, qui necessitate compellitur, hoc non obstat, tum quod posset quis abique necessitate accipere ad usuram, tum etiam, quod auctus multo efficacius tollit uoluntariu,
- & tamen non oblate metu transferatur dominium, ut patet utroque iure, nempe ca. Abbas. de his quae ui met. caus. si. & l. metus ff. cod. licet detur repetitio, & tales contractus sine in irrimo reuocandi. Quinetiam contractus matrimonij si metus non sit cadens in constantem uirum, tenet. Et conuenat Arist. sententia 3. Ethic. de matrimonio mercatore, qui metu abijcit merces. Vbi licet inuoluntarij quidpiam admissum insit, est nihilominus abiectio simpliciter ipsa. Item mutuatarius non uluratio pecuniam tanquam in depositum, uel in pignus, neque per locationem, quibus contractibus non transfertur dominium, sed uere dat pro mutuo, ergo transfert dominium. Praeterea, si non transferret dominium, sequeretur quod omnes contractus quos postea usurarius illa pecunia conficeret, essent casti, perinde ac si latro p cunia furto sublata illos faceret. Ideoque quod unquam usurario panem uel uinum uendere, aut rem aliam, teneatur restituere pretium uero domino. His tamen non obstantibus opinio negatiua est indubie uera. Quam quidem opi. expr. se hic tenet S. Thom. in ultimis uerbis articuli, ubi ait fructus rei per usuram extorta, eo fore restituendos, quo qui eam dedit, est eiusdem rei dominus. Quod nihil aliud, quam cauillus, dicere, quod licet rerum usu non conumpibilem non transferatur dominium transferatur tamen pecuniae. Eadem quippe est utrobique ratio. Quare D. Tho. in solutione tertij idem adstruit de pecunia. Ob idque non debuisset Adrian. eum citare in suam sententiam, neque uero omnes iuris doctores. Nam & unus eorum, Syl. in uerb. usura. 6. dicit opin. S. Tho. teneri communiter a doctoribus. Sed mos ipsorum est de hoc etiam ratio conuenire, quoniam sit opi. communis. Et ideo parum deeserere debet illud suum uerbis, omnes Opinione autem S. Tho. conditio amplexi sunt antiqui patres, ut Alex. 3. p. q. 66. membro 4. & Alu. i. i. d. o. r. e. n. s. i. p. artic. 21. q. 1. & Rich. r. in 4. dist. 15. q. 4. artic. 5. Et Caetera. quoli. i. fecit de hoc quaestio nem teriam. Atqui ut rationes sententiae huius eluceant, supponendum est, quod nuda traditio rei non est certum signum traditionis dominij. Sic enim habet. ff. de ac. re. dom. l. Numquam nuda traditio enim transfert dominium, sed ita, si uenditio aut

iusta causa præcesserit, propter quâ traditio sequeretur. Hoc supposito arguitur sic. Si per usurarium solutionem dominium transferetur, vel hoc esset rigore legis vel arbitrio voluntatis solventis, quia non est alia via transferendi, lege autem non transferretur, cum lex omnis talem contractum veter, voluntatem vero solventis, iam dictum est non conitare per hoc, quod voluntarie pecuniâ tradidit. Supponimus enim nõ dare ratione amicitie mere gratis, hoc enim extra propositum est, sed ratione contractus mutui, contractus autem hic translationem non indicat, virore quo vñs pecunie emittit, qui nullo est scorum pretio æstimabilis, ergo nullum est convincens argumentum, quod voluntas solventis sit dominium transferre. Cum ergo nemo præsumatur donare nisi planis documentis cõset, si vñ nulla fiat illie dominij transmissio, eo potissimũ, quod in huiusmodi traditionibus, quæ plenam non habent voluntariæ, quam minima excogitari potest, erenda est alienatio. Quod si exquiras, cur ergo mutuatarius dat postquam (vt supra argutum est) neq. dat in depositum, neq. in pignus? Respondetur eo dare, quia aliter non potest extorquere mutuũ. Et si vñ geas ergo decipit hominem, negatur consequentia, imo speratur seipsum seducit. Nã postquam accipit quod non debet, ipse viderit quomodo recipit, illa enim traditio nõ habet peculiarius nomen, quam datio usuraria. Et est non dissimile exemplum de illo qui in naufragio eicit merces in mare, nõ enim ideo dominium ab se illarum abdicat. Quare si vñ datarum postmodum impetu rejiciantur in sicam, sui etiam tũc sunt tuis. Secundo pressius. Omnes (illi etiam qui sunt partis adversæ) fatentur quod si fenerator loco usuræ extorsit aruum, teneatur idem vñ ait S. Tho. cum fructibus restituere, huius autem causa alia reddi nequit, quam illa S. Tho. scilicet quod eius dominium semper manet apud eum, qui dedit. Nam si prædium vere esset feneratoris, licet iniuste extorsisset, fructificaret sibi, neq. amplius teneatur quam prædium restituere. Quod si dicas, debere illos ratione moris, quia aliter impediatur, tunc sequeretur, quod si mutuatarius non deberet aruum colere nihil fructum deberetur ei, quod est falsum. Præterea tertio arguitur,

Cum leges omnes vsuris recipiendis reclamation, quantum fieri potest, denegandum est vsuratio ius. si autem ei dominium concedatur, periculo exponitur restitutio nam si vera est illa donatio, posset, quodammodo vsurarius tergiverari, negans teneri se restitutionis ligamine, saltẽ quousq. aliter petat. Ad hæc insuper quarto loco accedit, quod solent leges dominium translationem impedire in donationibus quæ sunt pro re turpi, & iniuriota, vt si des Assafino vt hominem occidat, aut corrupendo iudici, aut simoniace, quia res illa non est vendibilis. Cum ergo vñs mutuatæ pecunie scorum nullius sit preij, signum est, leges illius contractus prohibitorices, translationem dominij impedire. Mutuatarius autem, qui dat non ratione amicitie, sed ratione mutui, nunquam intendit aliter dare quam iura permittunt. Atque huc forsã spectat ratio Alifsiodorensis, inde probantis non posse mutuatarium ratione talis conventionis donare, quia à Deo prohibetur, scilicet per leges naturæ ac diuinas contractum improbantem. Postremum autem egomet mihi argumentum excogito. Si vsurarius vsurarium pecunie esset dominus consequens fieret, vt si haberet creditores alios antiquiores, quibus non per vsuras debitor erat, & postea as alienum, per vsuras contraheret, neque haberet alia bona nisi illa vsuraria, prius deberet solvere antiquioribus. Nam si illa bona vere sunt illius, re vera antiquius debitum præferendum est, & tamen hoc nemo concedit. Ratio ergo cur vsuratum dominis faciendã est prius restitutio, non est alia, quã quod vsurarius non acquirit earum dominium. Primo igitur argo in contrarium conceditur, illam esse causam, cur non transferetur dominium, quia scilicet illic non est libera donatio, sed datio propter vsuram mutuatæ pecunie, quæ nihil valet. Neque referi (vt supra artic. 1. dictum est) si vsurarius stricta necessitate compulsus petat, an suo obsequatur animo, satis enim est, quod postquam constituit mutuum petere, compellitur dare, quia aliter obtinere non potest. Atque idem respondemus de donatione per metum facta. Nam cum spontanea non sit, non est cur dominium in alterum transmittat. Neque iura contrarium volunt, immo hoc plane ipsum docent, dum

Quarta ratio.

Postremo aucloris.

Ad primũ arg. partis aduersæ.

M m 2 scilicet

scilicet sanciant, eiusmodi donationes nō esse irritandas, sed vt irritas declarandas. Fatemur quidem, si latronis metu iures illi quidpiam largiri, teneri de ratione iuri, sed tamen cum tradideris, minime dominium traducis. Quid autē si mutuatarius,

Dubitatio.

Solutio.

id feneratorē exigentē dicat, se suam pecuniam cum dominio tradere? Respondetur quod si nō det ratione merē amicitia, sed mutui causa, quidquid dicat & iuret, non intelligitur dominium trahere, quia iura prohibent, secus autē de matrimonio, vbi si metus non est cadens in constantem virum, eo sit consensus legitimus, quod cura talem metum nemo debet seipsum tradere, tamq. tæcō nodo illigare. Secundum autem argumentum solutum est. Sed tertium, an videlicet usurarius possit per vsuras ac-

Ad secū dū arg.

quisita eo vigore alienare, vt eius contractus sint validi, paulo inferius commodius tractabitur.

Ad primū arg. princiale.

Per hęc ergo respondetur argumenta in capite quōnis proposita. Ad auctoritatē enim Pauli dicendum, quod radices qualitas seu bona seu mala, propterea redundat in ramos, & habeat rationē effectivis causae: pecunia vero usuraria non est nisi sola materia industria, & ideo licet ipsa sit restitutioni obnoxia, non tamen eius lucrum. Et simili ratione respondetur ad secundū.

Ad secū dū arg.

Possessiones namq. foenebri pecunia emptę suę ementis sunt, sibiq. fructificant, sunt tamen obligatę usurarum debitis. Et ideo e. cum tu iubentur vendi, si alioqui solvendo non sit fenerator. Ex quo sequitur q. eiusdem c. t. ex. non intellexisse. Elicit enim inde, quod res usuraria pecunia emptę, sunt restituendę, cum tamen textus non hoc dixerit, sed quod sunt vendendę, & refert q. plurimum. Nam cum possessiones illę in dominio sint feneratoris, si plus valent quam fuerat usuraria pecunia, ille excessus vt hic S. Th. docet, non alterius, a quo pecuniā extorsit. Sed suus qui emerat, est. Nisi forsan ratione vel damni emergentis vel cessantis lucri aliquid ei deberetur. Itē si eadem essent restituendę, & fructus, quę earum deberent, cum illis refundi, quod est falsum. Longissime ergo differt res esse debitis obligatas, & easdem esse restituendas. At que inde liquet tertij responso, quo arguebatur non habere feneratori plus iuris in rem emptam, quam in

Ad tertiu arg.

pecuniam ipsam. Falsum enim est, quippe cum ratione industrie ius habeat in rem, quod in pecuniam non habeat. Et per hęc dissolvitur alia questio. Vtrum scilicet omnia bona usurarij sint subdita restitutioni, nam super eo. c. Cum tu aliqui affirmant (vt Panorm. refert) alij vero negant, vt Panorm. ipse & Io. Andr. dicentes quod illa quę per vsuram sunt extorta, obligata manent, reliqua vero legitime acquisita, minime, quia nullum ius inquirunt, id præcipit. At vero S. Th. in eadem solutione secundi, non modo illa quę usuraria pecunia emptę sūt, verum omnia affirmat esse obligata. Distinguedum ergo est. Primum enim triplicia sunt usurarij bona. Illa scilicet quę velut usurarium pretium acquisita sunt, & ea quę pecunia usuraria fuerit emptę, & præter hęc alia, si quę legitima hæreditate, vel via quavis licita possidet.

Rursum obligatio altera est personalis, scilicet quę ex persona descendit in possessiones, alia vero realis, quę ratione rei ligat personā. Res ergo primi ordinis, puta quę vsu non consumuntur, vsura vel furto sublate, obligatione reali manent restitutioni obnoxia, quippe quę eadē numero reddenda sunt eo quod dominium fixum permanet penes primū possessorem. Quocirca obligatio hęc quocunque cum res ipsa commigrat nempe siue vendatur, siue obnoxia nētur, siue iure hæreditario possideatur, obligatur possidens eadē res rōne rei acceptę restituere vero domino. Sed sūt alie res siue usuraria pecunia emptę, siue legitime ab usurario acquisitę, v. g. sunt patrimonialia. Et hęc non sunt obligationi reali restitutioni subdita, sed personalis. Nam fenerator usurarium ac per vsuras contrahens, sit restōni obnoxius, & rōne ipsius cuncta quę possidet. Et est laissima differentia, quod hęc personalis obligatio non transit perinde atq. realis cum rebus, sed statim in illos, qui loco personę succedunt. Exempli gratia. Si usurarius vendat suum patrimonium, quando alia bona habeat quibus vsuras restitueret, post vero in partem lapsus restituere nō potest, illi emptores liberi sunt a restitutione. Nā bona quę emerunt, verā erant feneratoris. At vero si vita defunctus aliqua reliquit bonis, siue illa, quę per vsuras acquisita sunt, siue aliud legitimum, etiam si vsuraria sub-

Modere
tio / in
commu
na.

Vedio
falsā ab
usurario
valida
est secū
dum ius
naturæ.

trâ substantiam totam perdidit, hæredes tenentur paternas vsuras soluere ratione obligationis, non quidem realis, sed personalis, quia succedunt loco defuncti. Ex his iam gradum facere possumus ad fœneratoris contractus, vt examinemus quinam sint validi, qui verò minime, quod quoddam superiori a gumto exquirebatur. Enimvero si vsurarius dominium nõ acquirit, consequens fieri videtur, vt nullatenus possit vsuraria bona vilo contractu abalienare. Ad hoc in primis per distinctionem illam superius posita respõdetur. Res quippe vsu consumptibiles in pretium vsurarie mutationis recepte, alienari nequaquam ab vsuario possunt. esset namq; alienatio irrita, quandoquidem nunquam in vnum ius venerunt. De alijs, puta que vsu consumuntur, alia est ratio. Enimvero si vsurarius etiã si illas alienauerit, alia habet bona, quibus restituat, contractus alienationis, siue gratuito siant, siue oneroso vinculo, tenet; quoniam non est necesse, vt eadem numero restituantur. Si autem nihil prorsus habet, nisi quod per vsuras corrasit, imò licet illa que habet, nõ sint vsuraria, sed legitima bona, que tamen debitorum summam non exuperant, tunc vniversale fermè Doctorũ responsum est, omnes eius contractus esse irritos, quia omnia illa bona sunt debitis obligata vel obligatione reali, si sũt prioris generis, vel personali, si sunt posterioris quia persona est restituere obligata. At verò tam vniversalem sententiam, nisi cum certo moderamine, non mihi videor satis probare: Etenim si sit gratuitus contractus v.g. donationis, planum est nõ valere, quoniam tunc donatum illud ab vsurarium debitis eximitur. Si autem sit onerosus tũc distinguam, nam si per illum nihil vsurarius recipit quod debitoribus soluat fateor simili casum esse, vt si filiam dõtarer, quia non sibi ad iustum superest quantum debet. Atq; idem censendum, si stipendia famulis persoluat, eius victualia emat, que certum est ab ipso consumenda fore. Vide ergo quantum sit periculum cum vsurarijs atq; alijs, qui creduntur non alia bona possidere, quam illicitè acquisita, huiusmodi contractus inire. Si tamen vëdat, dummodo id non fiat in fraudẽ, arbitror sũt ius naturæ contractum firmum esse, emptoremq; in conscientia nullatenus teneri in restõnem, nõ

venditor etsi rem vendidit, pretium tamẽ recepit, quare nihilominus in bonis her. & pot ex illo pretio soluere usurarum debita, sicut poterat ex te ipsa. Itaque ad irritandũ contractum, eo conijciendus est oculus, vtrum per ipsum usurarij subã minor fiat, quam que soluendis debitis sufficit. Et patet hoc modo rõ nostra. Fac vsurariũ non ampliorẽ hñc pecuniam, q̃ est sũt as alieni, si tunc illi uendo meũ fundũ, cõtractus est firmus, quia tñ habet in rebus, quãtura habebat in numis. Si ergo iterum ego eundem fundum eodem numo redimam, cur contractus eadem ratione non sit solidus? Ius quidem ciuile forsan, quia fraudẽ præsumet, illum rescindet, sed tamen illo seculo non est cur cõscientiã remordeat. Hinc proptinus facilis est descensus ad fœneratorum hæredes. Ad illos enim non tñ obligatio realis deriuatur, verum & personalis defuncti. Non solum, inquam, dum in hereditate res eadem permanent, que ueluti pretium usurarum acquisitæ fuerant, tenentur easdem propter obligationem realem, que cum ipsis migrat, dñis referre, verum et si nihil illarum super sit, sed tñ defunctus aliquid unde debita soluantur, in alijs legitimis bonis reliquerit, tenentur restituere quidquid ille debebat, propter personale obligationem, eo quòd eius loco subrogatur, tenentur inquam in conscientia, si bona debitorum summam adæquent. Alioquin satis est, si totam hereditatem restituant. In foro autem exteriori, si hereditatem acceptarent, cogentur in totum, nisi forsan scriptorum præcisè bonorũ se hæredes pronuntiaissent. Reliqua iam demum sit dubitandi rõ, vtrum hæredum singuli in solidum teneantur, an duntaxat p̃ quota assis. Sunt enim & de hoc inter iuris Doctores placita diuersa. Et Syluest. arbitrat in verb. Vsur. 6. §. 1. o. se satis rñdissè, quod secundũ illam opt. que tenet oia bona usurarij esse obligata usurarum debiti, vnus quilibet tenet in solidum, si uero non sunt obligata, quilibet tenetur pro rata. At uerò distinctio hæc parum ad rem facit. Nã, ut supra monstratũ est, cuncta usurarij bona obligata manent, siue reali siue personali obligatione. Et iõ sic potius censendũ, q̃ res illa, que p̃ pretium fuerunt usurarum, a quouis hæredum possideantur, reddendũ sunt domino. Et tunc ceteri cohæredes te-
Soto, de Iust. & Iu. Mm 3. ncn.

De hæredib. fœneratorum.

Syluest. Satis sit dubitationi p̃posita.

Moderatio iura communis.

Videtur facta ab vsuario valida sicut in fraudẽ, arbitror sũt ius naturæ contractum firmum esse, emptoremq; in conscientia nullatenus teneri in restõnem, nõ

Quæstio
altera.

Primū
fundamētum.

Secūdū.

nentur illi refundere pro ratione suæ portionis. Si autem sint alia bona, arbitror neminem teneri, nisi pro quota assis: ut qui hæres fuit ex femise, teneatur ad vsurarium medietate, & qui ex triente, de tertia, & ceteri similiter de sua cuiusque portione. Et ratio est, quia personalis obligatio non transit in hæreses, nisi ratione hereditatis: ob idque obligatio disperitur secundum portionem hereditatis cuiusque. Et hoc fuerit, etiam si bona illa vsuraria pecunia fuerint empta. Et hæc de restitutione eorum quæ per realem vsuram acquiruntur. Restat autem de vsura mentali respondere, utrum obliget ad restitutionem, ut c. consuluit de vsur. definiuit. Urban. 3. Et in primis ex superioribus constitutum supponamus, vsuram mentalem esse, quando duntaxat ratione benevolentie speratur, nunquam contrahitur vsura contagium: siue illa sit principalis intentio, siue secus. Hoc namque iam supra satis non solo testimonio s. Tho. sed clara ratione monstratum est. Secundò supponendum est, vsuram mentalem, licet semper peccatum sit cordis, nunquam tamen obligare ad restitutionem, nisi dum re vera sublequitur vsuræ receptio. Quinimò etsi pactum interueniat & mutator inique condat vsuras exprimere, nisi recipiat, nulla emergit restituendi obligatio: quia nihil debetur, nisi Deo in satisfactionem pro culpa. Igitur consuluit. vbi restituitur vsuræ mentalis, hoc pacto intelligendū est. At verò nondum per hæc satis liquet eiusdem tex. intellectus. Haud enim desunt qui censent mentalem vsuram neminem restitutionis vinculo in nodare, nisi eū, qui prauam suam mentem alteri insinauerit. Imò Scot. in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. id videtur sentire. At n. quòd animus sine vilo pacto verbali, vel alio signo æquivalenti ostendit debitori, quod mutans non mutaret sine spe lucri, non facit illum recipientem sine pacto habere alienū: & ideo non tenetur ad restitutionem. Et eiusdem sententiæ apparet esse Richar. eadem dist. art. 5. q. 5. ut puta si vsurarius, ut habetur in co. ca. parabolum iuramenti, hoc est chirographum debiti reddere recuset, quousque aliquid ultra sibi ei supererogetur. Et facere pro Sco-

Scot.

Richar.

Motiuū
Soti

to videtur Gregor. in Registro. Et habetur. i. q. 2. c. sic. vbi ait, eius oblatio, scilicet mutuatorij, nulla culpe maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione peccat. Porro autem hæc opinio, ut apud auctores iacet, nulla probabilitate viget. Nam qui prauitatem sui propositi insinuat, non mentales, sed reales vsurarij censendi sunt. Quòd quidem licet pactū non ineant expresse, insinuat tamen tacite, Quare in d. c. consuluit. scorsum mentalis vsurarius tenetur ab eo qui mentem suam illo modo significat. Item ratio est manifesta ut etiam legali significatione vsura obliget ad restitutionem, nam quamvis tuam auarum mentem celes, tamen dum scis alterum ratione mutui tibi dare, tunc plane intelligis donationem illi non esse liberam donationem, sed fieri pro illo, quod non est pretio dignum, ac perinde rationes alienum inuito domino. Ut ergo res hæc luce de pateat, notandum est quatuor modis posse contingere receptionem mutuatorij à mutuario. Primo si mutator intendat ratione benevolentie recipere, eodemque modo recipiat, tunc planum est nullum constari vsuræ peccatum tantum abest, ut illa exigatur restitutio. Secundo: si intendit recipere causa mutui, & re vera ita recipit, & hoc, licet nullum interueniat pactum, neque intentionis significatus, extra controuersiam, peccatum est restitutioni obnoxium, tum propter rationem proximè factam, tum quia expressa est determinatio dict. c. consuluit. Vnum tamen offendit me dubium circa capituli verba. Habentur namque ibidem hæc si non aliter mutuo esset traditurus. Ex quibus verbis omnes colligunt, quod intentio secundaria vsuræ non obligat ad restitutionem, sed duntaxat primaria & principalis, videlicet si tu non mutuas nisi ob huiusmodi spe, & intentionem, nam si etiam sine illa mutuas, aut hoc licere, quia hoc est finitum, ut auit oculum habere ad lucrum. At tamen profecto intelligere hoc non possumus. Enimvero quòd quis sine tali spe mutuas, ita ut tua non sit principalis intentio, ut postea dum recipis, noueris alterum tibi dare obnoxium mutui, profecto recipere tibi non licet. Sed esset peccatum nexu implicans restituendi, quia recipis quod neque est tantum, neque gratis dat. Quare non aliter peccatio secundariam intentionem capituli excusant.

Hab.
Panc.
Gloss.
Ratio
reine
opinio
na.
Aucto
ri iudi
cum.

mutuam à restitutione, quam dum nullo modo mutuo, ut ratione mutui aliquid recipiam, sed gratis licet cognatio obrepit, quod mutuarius superogabit mihi aliquid, quod tamen ego sum certus non recipere nisi gratis contuleri. Alioqui quamvis secundaria intentio esset recipiendi rationem mutui, esset delictum cordis. Tertio modo potest sic lucrum contingere, quod fenerator non putat se recipere ultra sortem ratione mutui, sed forte ratione benevolentiae, nihilominus alter dat mutui causa. Et tunc fortasse quipiam censeret nullam emergere restitutionis obligationem, quia illa intentio nullum fuit peccatum. Nihilominus discernenda, moderandaque est hæc sententia, nam quando iste reciderit accepisse ratione benevolentiae, & à culpa & à restitutione est liber. Atamen cum primum reciderit mutuarius non dedisse nisi ratione mutui, tenetur sub reatu peccati, mortalis reddere. Et ratio est, quod iam inde agnoscit non fuisse gratuitam donationem. At verò quia obligatio non nascitur ratione acceptio- nis, sed ratione rei acceptæ, non tenetur restituere, nisi id quod illius possidet, vel quo factus fuit ditor. Itaque si quod bona fide contempserit, putans esse suum non debet. Quarto modo contingere potest, quod mutuator corruptam habuit intentionem, sed tamen alter non est largitus nisi gratis ex liberalitate. Et de isto membro sunt opiniones diversæ. Nam Hosti. & Lanor. in c. consalut. de vsur. & gl. in c. si. de simonia. & Ioan. And. in Mexur. regul. pactum affirmant obligationem inde exurgere restituendi. Et ratio eorum est, quod cum illa intentio sit peccatum, receptionem vitiat, ac perinde quid recipitur, restitutionis debito amplexum est. Et intelligunt etiam, dum constiterit alterum dedisse benevole. Nam dicunt quod restitutio tunc non est faciendi illi, postquam gratis dedit, sed pauperibus ratione peccati. Nihilominus in hac opinione nihil prorsus probabilis inest res enim est clara. De peccato inquam in primis cogitationis, nulla est dubitatio. Secundo, neque de hoc ambigendum, quin quamdiu mutuator habeat conscientiam, alterum ratione mutui dedisse, teneatur ad restitutionem non quidem simpliciter, sed ratione erratis con-

sciencie, pro eo quod putat se retinere alienum. Et hætenus rectè dicunt prædicti auctores. Atamen quod à parte rei teneatur fallum est. Et ideo ubi constiterit alterum non dedisse ratione mutui, sed gratiis quamquam deprauatissima intentione illud receperit, nullo implicatur restituendi modo. Et hoc manifestè probatur: Restituendi obligatio ex nulla alia insurgit causa, quam ex dano alteri dato: hoc enim nomen ipsum aperit. Est enim restituere, alterum in suum ius statuere, quâdo verò mutuarius ob metam benevolentiam quidpiam cõfert, nullum accipit dânum, nec depulsus est à iure suo, ergo alter nihil ei debet. Nam lucrum quod fenerator acquirit, restitutionem nõ inducit, alias quod donatum tibi est, reddere obligaberis. Deinde arguitur: Dum ego rem meam ab altero eripio, quam arbitror esse suam, est tunc cor de futurum committam, tamen si postea mihi innotescat, re esse meam, nullo restitutionis reatu teneor. Imò verò quâuis sua ipsius fuisset, si postmodum notum mihi faceret donum mihi dedisse, profecto religatus essem iugo restituendi, par autè ratio est in proposito illi ergo mutuatorio nihil debebatur. Si autem illi nihil debetur, multominus pauperibus. Restitutio nanque: ut iam supra dictum est, non cedit in ius pauperum, nisi vel quando copiâ creditorum haberi non potest, vel quando datio ipsa iure condemnatur, ut simonia, datio autem illa benevola nullatenus est prohibita. Dicere autem quod mala intentio sit digna illa pœna, ut vsurarius elemosynam egenis eroget, profecto nullo sulcamento connitur. Ex his ergo collige solâ receptionem ratione mutui, atque omne in vniuersum, siue intentio primaria fuerit, siue accidentaria obligare, ad restitutionem. Igitur quando dixit Grego. oblationem mutuarius non ingerere culpa maculam, si ex feneratoris peccatione non procefferit, intellexit, quod non impinguit eisdem feneratori labem, si neque petuit, neque sit in pretium sibi propter mutuum repedi, nam dum sciens & prudens illa causa recipit, eodem recidit, ac si peteret. Et sic glosare debet Scotum, qui eius susceperit patrociniûm. Porro verò postremum hic dubium dissimulandum nõ est, quippe quod multorum ingenia torquet: Videtur

Ratio dicti.

Rationaliter ad idem.

Corollarium ad motiû Scoti.

Dubiû.

Hosti.
Lanor.
Gloss.
Ratio p
tenet
opinio
nu.
Aucto
ri iedi
cium.

enim prefatum c. consultit. de usuris. & c. mandato, quod est finale, de simon. secum pugnare. Nam c. hoc, vt expositum est usurarium mentalem nexu restitutionis perstringit. Illud vero de simo. ait quod simoniacus affectus, nullo intercedente pacto per solam poenitentiam diluitur, neque ad resignandum beneficium obligat, quod tali affectu susceptum est. Et tamen quid quid in temporalibus usura est, sic in spiritualibus simonia, immo grauius est simoniae crimen. Adrian. in illa q. de usura hoc

Adriani solutio. constituit discrimen, quod cum restitutio simoniaci pretij faciendae est ecclesiae, Papa potest illam remittere, secus autem de usura. Haec autem solutio nulla est prorsus, quoniam Papa illic nullam facit debiti relaxationem, sed tantum de iure interrogatus respondet. Docet ergo nullam esse necessariam resignationem. Alij dicunt, quod cap. consultit. loquitur in conscientia, qua quisque tenetur usuras restituere, sed cap. mandato, loquitur tantum in foro exteriori, quod scilicet simoniacus mentalis non compellatur in foro exteriori resignare beneficium. At vero aeque hoc satisfacit. Nam etsi in humano tribunali non cogatur, deberet ipse nihilominus in conscientia resignare, & tamen Papa illic peccatas curat conscientias per solam poenitentiam, Panorm. & reliqui in illo c. complures, commentantur glossas. arbitror tamen, quod quam contestantur litem, nulla est. Etenim caput illud, mandato forte nihil aliud sibi vult, quam quod si quis obsequis, vel munera episcopo obtulit eius intentione, vt illorum intuitu, & interuentu obtineret sacerdotium, postea tamen resciscit collatum sibi fuisse non ratione muneris, sola poenitentia deleat sibi praeiudicia culpa, non tamen resignare tenetur, quia re vera collatio non fuit simoniaca. Sin autem sibi constaret collationem factam propter munera forsitan necessaria esset resignatio. De hoc tamen libro. 9. in loco proprio.

Solutio. Post haec demum dicendum superest de foeneratorum cooperatoibus an teneantur etiam ipsi restituere ratione acceptio-

Adriani nō satis apta. nis quamuis usuratum nihil apud ipsos fuerit, quales sunt eius factores & ministri. Atque in initio statim quaestio. statuitur regula. Quicumque verē est causa, vt qui-

Aliorū rñsaga. apiam per suas alterum ledat, tenetur in

Solutio vera. integrum ad restitutionem. Est enim regula iuris, quod qui causam damni dāt, & damnum dedisse videtur. Estque par ratio ac de concurrentibus cum fure. Nam cum secundum Paulum ad Rom. 1. non solum qui faciunt, sed qui facientibus consentiunt digni sint morte, multo iustius, qui re vera in causa sunt. Causa autem illi cum primis, existimantur, qui mutuararios ad soluendas usuras compellunt, vt si principes in hunc errorem collaberentur, ac subinde iudices, etiam dum principum iussa id auderent, tales enim leges manifestari habebant iniquitatem. Et pariter aduocati, & pariter quotquot in tale iudicium concurrerēt, ad restitutionem teneretur. Pari modo pronexae & intercursores, qui foeneratorios disquirentes inter ipsos, ac foeneratorios res fenorum pacta consociunt. Nam isti verissime sunt causa. Item consultores, vt si quis filio, vel amico persuaderet, vt tale iniret viuendi institutum, profecto peinde restituere, ac si latroni cōsilio faueret. Hoc dixerim propter quosdam, qui putant cooperari usurarijs ad mutuum non mittere restitutionis laqueum, sed cooperari ad suscipiendum lucrum. Nam profecto si ex mutuo sequitur lucrum, eadem est vtriusque ratio. Consultores autem mutuario, vt soluat usuras, neque culpa est, neque ad restitutionem obligat, quia usuras soluere non per se vetitum est. De ministris autem non est facile iudicare. Agentes enim quos vocant, & factores, quibus usurarij sua negotia committunt, quique illorum pecuniam fenori dant, omnino tenentur ratione acceptio-

Solutio vera. nis. Hec omnia intelliguntur, si usurarij non restituant, & ipsi soluendo sunt. Tamen si dum usuratum nihil in usum istorū venit, consilium est vt dent pro sua virili operam, qualiter usurarij restituant. Quod si non profecerint, arbitror esse casum conueniendi creditores, a quibus obnixae, vel debitorū vel pariter remissionem deprecantur. Est enim tunc misericordiae locus maximus, si illi ex aliqua ignorantia peccarint. At postquam & de ignorantia incidit sermo: animaduertendū est, quod si homō ad ministros ea conuigere: ignorantia teneri, q̄ prorsus ab omnino eos culpa perpurpare, nullo postea colligarentur restitutionis nexu. Nā cum restitutionis obligatio non nisi ratione, vel acceptio-

ARTICVLVS II.

Virum liceat mutuo pecuniam accipere sub vfura.

QVid dare mutuum ad vfuras, peccatū sit, & mutuatarius causam eidem malo dare videatur, merito subinde interrogatur, vtrum liceat mutuo pecuniam accipere sub vfura. Arguitur enim a parte negatiua: Pari iure condemnat Apostolus ad Roman. i. eos qui malefactoribus consentiant, atque ipsos qui malefaciunt, qui aut mutuum sub vfura accipiunt, non solum vfurario crimini consentit, verum & occasione præbet, ac perinde scandalum dat, ergo vnde de quaque peccat. Secundo. Si hoc genus necessitas acceptionem excusaret, sequeret & excusare quoque posse, vt quis pecuniā suam in deposito penes vfurarium colloca- ret. Nā equalis esse posset necessitas; hoc autē a crimine nullatenus excusatur, nā perinde esset atque gladium furioso committere, aut impudico virginem, ergo neque licitum est mutuum sub fœnoris vinculo suscipere. In contrarium autem est Philosoph. Ethic. vbi docet iniuriam pati, non esse delictum, sed facere; mutuator autem iniustitiam irrogat petenti mutuum, si eum fœnore mordicat, alter vero tantum patitur. A quæst. duabus conclusionibus respondetur. Prior est; Eum, qui paratus non est fœnori dare, nemini licet inducere, vt fœnoret. Posterior; Ab eo qui paratus est fœnora mutuarē, licitum est mutuari sub fœnore. Ambæ simul conclusiones una binè bri ratione comprobantur. Inducere quæpiam ad malum, nemini licet. Præcipuum enim genus cooperandi ad malum, est ad illud mouere, & excitare. Cum ergo fœnora mali sit, nemini in tale propositum, quod ipse nō habebat, conijcere potest. At tamē vti alterius peccato in bonum, nihil absurdū habet, nam & Deo hoc est in vfura. Vti n. peccatis nostris in bonū, ut in Enchirid. disertè docet Augu. Vnde idē sacer auctor ad Publicolā, qui utitur, inquit fide illius, qui per falsos deos iurat, non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat, quo per dæmonia iurauit, sed factio eius bono, quo fidem seruauit, si tñ inducere eum ad iurandum per falsos Deos peccaret. Subiungit D. Tho. Exēplū Hier. 41. de.

Primū argum.

Secūda.

Aristot.

Prima conclus. Secūda.

Ratio vtriusq. conclus.

Augu.

acceptionis, vel rei acceptæ exurgat, si acceptio nulla fuit culpa, & res apud ministrum non manet, omnis cessat obligatio. Verum tamen crimen est tam apertum, vt neminem possit ignorantia in totum excusare: nisi forsitan in nonnullis casibus, quorum sunt grauium Doctorum opiniones diuersæ. Tunc enim quem conscientia in contrarium nō remorderit, auscultare Doctoribus poterit, qui bonæ sunt auctoritatis. Præter hos nominatos sunt alij administri, qui propriè non censentur esse causæ; veluti famuli, qui pecunias portant & seruant. Erat, verbi gratia mutuatarius solutus: mittit fœneciator per famulum ad petendam, & tradit alteri ad custodiendū, illi non propriè sunt causæ, neque restituere tenentur. Imò credo neque emanantes, qui in commentarios rationes dati & accepti referunt. Nam isti tantum memoria subferunt. A vero de publico scriba, cuius instrumentum fidem facit paulò sanè maior est dubitandi ratio. Nam ille publica fide pactum firmat, quod vera est vfurae causæ. Et ideo saluberrimum esset consilium, talia pacta non subsignare. Immo, si vigore illius instrumenti postea alter condemnaretur, non esse tabellio immunis a restitutionis debito: quamuis cum tales vfurariæ lites non admittantur in forum, non tantum inde imminet periculum: nisi tabellio fraudem sciens, instrumentum vfurarium sub iacita nequitia subsignaret. Vt si mutuum erat mille ducatorum, & centum vfurarium, fidem faceret mutuatarium mutuo recepisse mille, & centum, tunc enim reus est restituendi. Reliqua, quæ de restitutione adhiberi hic possunt, non sunt hoc genus restitutioni propria, sed alijs simul communia. Teneat enim vfurarius de damnis, quæ mutuatarius propter vfurarias solutiones accipit. Item fieri potest vfuratum recompen- satio. Vt si ego a te eundem vfurarium numerum recepi, quem tu ex me per similem iniuriam extorceras neuter restat alterius debitor. Immo cap. quia frustra, de vfuris, non permittitur ille, qui vfuras soluit, repetere antequam ipse quas accepit persoluat. Ad hæc si neque creditoris copia, neque hæredum haberi potest, pauperibus faciendā est restitutio: vt Alexan. statuit, cap. cum tu, de vfuris.

decem virorum, qui vitam ab Ismahele redimerent, qui eos volebat occidere, thesauros suos ei obtulerunt. Quocirca veluti dum quis incidit in latrones, licet iniuriam ab illis patiat, volentibus eum trucidare: ipse tamen offerens aurum, quo vitam redimat, non est prodigus: sic celandum de illo, qui vitæ necessitati provideat, mutuum accipit foenori obnoxium. Hic autem dubia non desunt: minime prætereunda. Primum est, utrum sine ulla profusa necessitate ab usurario scenerari, peccatum sit. Videtur enim D. Thom. hoc asserere, dum non aliter huiusmodi mutui acceptionem excusat, quam dum sit ad subueniendum necessitati propriæ, vel alterius. Hoc autem facillimæ solutionis est. Enimvero ille, qui vel nulla, vel non iusta necessitate adductus foenerator mutuatur ab eo: qui paratus est non alio peccato delinquit, quam prodigalitate, quæ genere suo non est mortale. Potest enim quisque circa peccatum mortale sua profunderè. Attamen ex circumstantiis fieri potest mortale: nempe si familiam habet alendam & proles quibus debet in posterum prospicere: vel si esset Antistes, qui scandalum daret. Quod si scisciteris, quamnam ergo necessitas ingruere debet, ut profusa culpam abstergat? Respondetur non esse necessariam ita multum gratiam, sed satis esse, ut occurrat decencia status, & ornatus personæ: ut si magnates ad Torniaminis apparatus, & ad similes celebrandas festiuitates sub foenore mutuentur, non est peccatum. Quin vero si ob meram voluptatem facerent, non esset nisi ueniale: tamen si etiam in hac magna um classe fieri contingat mortale: ut puta dum hac ratione ingens contrahunt æs alienum in grauissimum liberorum detrimentum. Mox & inde arbitror grauius peccare: quod fomenta usurarum subministrant, causaque sunt, ut omne genus mercaturæ deseratur, vertaturque in usurarium quæstum. Vtrum vero liceat mutuum sub foenore accipere ad exercendam mercaturam, vel alias licitas negotiationes incundas, fertur D. Thom. Florentino mercatori respondisse, peccatum esse: tamen non est genere suo mortale: immo vero fortan quandoque nullum. Etenim dum quis non aliam institueret valeret rationem uiuendi, non uideo cur nõ

posset foenore mutuum petere, quo illarum se sibi suisque prouideret. Verum tamen hæc tacendum imparsentiarum non est, quod in perniciem reipublicæ in dies increpigit. Ingentem enim hominum turbam viduas, qui nihil in bonis habentes, ut alias effugiant mechanicas artes, nata à foeneratorum facilitate, occasione sub usuris mutua corradunt, quæ negotiationi exponunt: & de repente mercatores prodentes lautiores uitam instruant. Quæ ratione & luxu breui suam inopiam prodigat, & fracta creditoribus fide reclamant non esse soluendo. Hi profecto, tanquam publica pestis, essent arcendi, & ceu publici latrones existimandi. Hæc autem specialis ratio utendi in bonum alieno peccato ad id nos euocat generalius perscrutandum, utrum uidelicet in alijs quoque maioribus pariter liceat. Et respondetur per hæc regulam, quocumque id quod petitur, scilicet iuste fieri potest, tum & bona de causa petitur, quamquam scias, alterum perperam facturum, licet tibi tuo uti iure. Exemplum est in re præsentati, dum mutuum ab usurario petis, id tantum postulas, quod ipse posset tibi absque foenore præstare. Igitur si beneficium tibi foenerator, sua est, non tua culpa. Similiter in exemplo Augusti. Dum ab infideli iuratum exigis fœderis, conueniunt fidem licite ipse possit per Deum verum iuratum præstare, si autem per falsos iurat, suæ impietati tribuitur.

Verum tamen si id quod flagitas, præstari ab altero iuste nequit, petiuo tua iniuria est. Et si ab amico peteres, ut quo tuis prouideret sumptibus, furaretur, aut quo tuam iniuriam ulcisceretur: inimicium tuum vulneraret. Tamen si hanc regulam non usque adeo uniuersalis ueritatis arbitror, quo minus exceptionem citra uolentiam patiat. Etenim qui a misero probibulo statio pretio turpem consensum petis, non est alius criminis condemnandus, quam simplicis fornicationis: quippe cum id genus mulierem non censetur ille mouere: quandoquidem ipsa est quæstus paratissima. Secus si honestam sollicitaret. Hinc rursus ad rem proximè gradus fit ad aliud dubium examinandum, quod grauius est: utrum liceat minus malum ad peius uitandum cõsulere. Videlicet sicuti licet mutuum petere sub usuris utendo alieno pec-

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

Solutio

esto in bonum, ita sit decens dissuadere al-
 teri, ne occidat, quod bonum est persuadé-
 do vii. mihiorem vindictam sumat. Visus
 enim est hic Caieta. hoc negare, quod nos
 tamen super 3. cap. ad Rom. obiter, & qua-
 si aliud agentes affirmavimus. Quapro-
 pter constitutum rem hic, pressius enu-
 cleare. Et à parte negativa militare vide-
 tur primum omnium sententia Paul. loco
 citato. Non sunt facièda mala, ut inde eue-
 niant bona. Nam cum consulens causa il-
 lius rei sit, quam consultit, sit, ut qui minus
 malum consulit idem censetur facere, &
 cum euitare maius malum quædam sit spe-
 cies boni, ut 5. Ethic. c. 1. auctor est Arist.
 consequens apparet, ut consulere minus
 malum ad euitandum peius idem sit quod
 facere malum, ut inde eueniat bonum. Itè
 alteri non licet malum vllum facere, ut pe-
 ius euitet, ergo neq; tibi idem ei consu-
 lere. Et confirmatur: Si tibi fas esse tale cõ-
 silium alteri præbere: non esset nefas tibi
 ipsi idem assumere: quare liceret tibi face-
 re malum ut peius caueres: quod est ab-
 surdum. Præterea, consulere minus malum,
 est inducere ad malum: at S. Tho hic vni-
 uersim negat licitum esse inducere alium
 ad malum: ergo nefarium est tale consili-
 um. Ad hæc secundum regulam positam non
 licet ab aliquo petere id, quod licite ipse
 præstare nequit, sed nemo minus malum
 facere licite potest: ergo neq; hoc est lici-
 tum ab aliquo petere.

His tamen non obstantibus arbitror do-
 cumentum esse non solum iustum, verum
 & salutariterum, si res perspecta considera-
 tione versetur. Enimvero quia res mora-
 lis est, debet castus in eas angustias pertrin-
 gi, ut cui tale consilium dederis, consti-
 tutissimum habeat. certissimisque sit gra-
 uis scelus perpetrare, ita ut nullo non mo-
 do lapide, nulla fiat reliqua via diuer-
 di induratum in eius animum ab illo pro-
 pposito, nisi mollius inclinando in aliud,
 ubi virus euomat. Enimvero etsi amicum
 tuum certis coniecturis crederes cras com-
 missurum ad alterum, quod nondum con-
 stituit, nihilominus nefas esset persua-
 dere modo illi fornicationem, qua calo-
 rem restitueret. Neque si haberet corru-
 ptam naturam in alterum sexum, licitum
 esset ad euelendum illum habitum per-
 suadere illi conuersationem cum femininis.

Nam ad præueniendum malum propo-
 situm, seu ad compescendum corruptum
 habitum, non licet hominem in alia incli-
 nare vitia. Est enim regula Arist. 2. Ethic. c. 9.
 cum qui delinquit in vnum extre-
 mum, inclinandum esse in alterum, sed
 tamen intra virtutis lineam. Igitur consu-
 lere minus malum non licet, nisi ad con-
 uellendum animum qui actu, firmoque
 proposito infixus est in malum. Fac ergo
 vnum hominem constitutissimum habe-
 re alterum trucidare, & accinctum esse
 operi, cui, ut dissuaderes nullam præteristi
 rationem. Quod huic ergo consilium præ-
 bere possit, ut mihiore latione virtus ex-
 puat, arguitur sic, Illud consilium habet
 bonum obiectum & finem abque sinistra
 vlla circumstantia, ergo est bonum. De fine
 nullum est dubium, cum sit homicidium,
 euitare, sed & de obiecto idem probatur.
 Illud si quidem non est, ut aduersarij falso
 putant, simplex illud remissius incommo-
 dum, puta, ca de eum fuisse, aut alapa, aut
 quid simile, sed hoc conditionate, si alter-
 rum certus est, facere, nempe aut occidere,
 aut leuis vulnerare, citius hoc fac, hoc au-
 tem obiectum bonum est, & rationi con-
 sonans. Nam ut Topicarum regula habet.
 Est duobus malis minus est eligendum.
 Quod vniuersim, etiam in malis culpæ ve-
 rum obtinet, ut Grego. 13. dist. can. Nerui
 prespecte docet. Quapropter cum consu-
 lens duorum malorum minus, nihil aliud
 quam electionem illam suadeat, nihil mali
 committit, sed bonum cõsultat. Sed arguis:
 Saltem non licet illud minus malum abso-
 lute consulere. Distinguitur de absolute.
 Si enim intelligas extra talem casum, con-
 ceditur. At tamen casu quo ille certissimus
 est committere grauius malum, quod illi
 dissuadendo persuadere nequis ne faciat,
 quamuis comparationem non exprimas,
 sed alterum minus consulas, semper sub-
 intelligitur comparatio, scilicet si alterum
 facturus es. Secundò id etiam elucidatur:
 Si illud consilium malum esset, inde ma-
 ximè, quod per illud alter inducitur ad pec-
 candum. Quod autem id factum sit, proba-
 tur, Nemo inducit alterum ad illud, quod
 alter apud habet constitutissimum facere:
 ille autem constitutum habet malum, aut
 hoc, aut illud facere, ergo consulens non
 inducit, ut malum faciat, sed ut faciat
 minus.

Atit.

Prima
rõ præ-
terite af-
fertiõ-
nis.

Gregor.

Obiect.
Solutio.

Secundã
ratio.

minus malum. Nulla ergo est consequentia. Dimoueo illum à peiori, inclinando ad maius malum, ergo induco ad malum.

Tertia. Imò in tali casu inducere eum ad minus malum, est inducere ad bonum. Tertio, ad hominem arguitur contra Caieta. Fatetur namque licitum esse in tali casu proponere illi materiam minoris mali. Fit ergo inde, vt licitum sit eandem ei declarare materiam, puta quod mihius potest vulnerare hostem, atque illo modo suum explere animù, suoque honori satisfacere, meliusque sibi consulere, & maiora cauere pericula, sicut Loth exposuit filias nefandis Sodomitis, quo caueret hospitum abusum, hac autem materie propositio (vt eius vtatur verbo) planè consiliu est, & suasio. Nam quomodo aliquid aliter consulat, quam explicando rationes, quibus alter moueatur? Quis verò & hoc est inducere. Porro ergo figmentum est perparum ad mores referens, concedere quòd licet proponere materiam maioris mali, & tamen negare consulendi licentiam. Quare Loth, non solum exposuit filias, sed ait, Abutimini illis Et dicere, quod illud fuit tantum permissio, est contra verborum schema, quod apparet plus quam consilij. Quapropter postea in sua Summa, verbo Tyrānis, concedit planè quòd licet cōsulere minus malum ad euitandum maius: Igitur vel putauit non sibi contradicere. Nā 2. 2. art. presentis nunquam negauit licere cōsulere minus malum, sed licere inducere ad minus malum. Et forsitan aliquid discriminis commentus est inter Consulere, & Inducere, quod ego non penetror. Vel foris emendauit sententiam. Et Adr. quodlib. 1. q. 2. nostram amplectitur. Sed dimissis huiusmodi auctoribus, quicquid disparationem, & examen simpliciter loquuntur, extat sententia Augu. in lib. Quæstionum super Exod. & refertur 33. q. 2. cano. si quod verius, vbi de coniuge adulteræ loquens ait, Si facturus est, quod non licet, puta vel uxorem occidere, vel dimittere, iam faciat adulteriù, & non faciat homicidium. Et si que expressa sententia Chryf. hom. 27. ad populum: vbi admonet consulendum esse illi, qui assuetus est iurare, vt iuret per caput suu, ne iuret per Deum, Ex c. Gregoria. c. citato, Nerui, idem colligitur. Vnde ad primū argumentorum in contrarium, concessio

non liceret fieri mala, vt inde eueniant bona; negatur inde consequentia, quod licet consulere minus malum: nam talis consilio, vt dictum est, licet sit causa minoris mali, non ideo est causa mali; Est: n. fallacissima consequentia. Imò est causa electionis bonæ, quandoquidem eum, qui fixus est licet priori proposito, deflectere ad remissius, verè est bonum. Et perinde responderetur ad ssm. Haud. n. sequitur: Alteri non licet facere minus malum: ergo nec mihi licet consulere. Ille namque cum in sua habeat potestatem neutrum facere, alterum faciat, reus est, mihi verò, quia facultas non suppetit dimouendi illum ab vtroque, iustu est, minus consulendo; à grauiori diuertere. Atque inde fit consequens, vt ego non possim mihi sumere simile consiliu, nā temper in mea est pte duobus delictis, oblatiis vtrunq; cadere. Et quantum ad alia argumenta iam ostensum est, consulere minus malum non esse inducere ad malum, imò ad bonum. Atque adeo ne talis consiliarius petat, id, quod alter prestare iuste nequit, nam absolute non petit, nisi vt grauius malum non faciat, ob idque sua culpa est si acquiescere non vult, nisi in alterum impingendo malum: Cuius simile est, mutuum petere soluturis: Ex his ergo colligitur nemini licere minimum veniale peccatum facere, ad euitandum immanissimum malum in altero. est n. contradictionis implicatio, malum esse, & licere. Neque licet id vni tertio consulere. Quapropter dum mihi tyrānus mortem committatur, potius debeo permittere homicidium, quam vt mentiar. Neque ad euitandum grauissimū adulteriū in uxore, liceret mihi secundam aliam vxorem solutam inducere, vt illam cognoscendo, ab adulterio declinaret: At verò de Loth, nondum per hæc, quæ dicta sunt, planè consistare pot, veniatne eius factū excusandum. Porro Ambros. 33. q. 7. cano. offerre basiscius zelum excusatum hfc. Et Petrus in leu. cuncta sua Canonica eum appellat iustum, singulari actu non deliquerit, tamen etiam sit probabile eum peccasse. Nihilominus si factum natura sua perpēdas, profectò mulatenus licitū fuit, nisi ignorātia illud excuset. Haud. n. prudens fuit consiliu, sed res indecēs. Et rō est, quod cum illi incuberet suarum filiarum cura, atque adeo patre no iure

teneretur earum custodire pudorem, non debuit illa via peiori malo obolare. Nam iam dictum est, neque minimum tibi peccatum licere ad euitandum in altero grauissimum. Secus, si consulendo dixisset, sunt in vrbe virgines fœminæ, quibus vestram potestis libidinem offerre. Qua propter excusatio quam ei prætexit hic Caiet. dicens quod tantum ex posuit materiam minoris mali, dupliciter mihi apparet deficiens. Primum quod re veta fuit inductio Aburimini enim inquit eis. Deinde quod neque illa propriarum filiarum expositio eum decebat. Glossa ergo illius loci Genes. 15. quæ August. est. & refertur 14 dist. caa. quod ait non consilio tribuit quod fecit Loth. sed animi perturbationi, quæ partim eius culpam extenuauit. An vero prius excusauerit, perpendendum est secundum scientiam quam homines illius sæculi tenebantur habere. Superest ergo tandem ad argumenta partis negatiuæ principalis quæstionis respondere. Et quidem primi solutio satis ex superioribus liquet. Negatur enim cum qui sub vsuris mutuum accipit, vsurario consentire, tantum abest, vt causam illi, vel occasionem peccandi porrigat. Etenim cum ipse sit paratus facere, minime eum petens mouet, vt modo de consulente minus malum dicemus. Atque adeo ipse est, qui scâdalum dat, secus si paratus non esset. Ad secundum vero eo pacto respondetur, quo superius de illis dictum est, qui commercia cum vsurarijs ineunt. Si vsurarius inquam nullam aliam crederetur habere substantiam huius mundi, quam vsuris acquisitam, profecto nemini liceret pecuniam suam apud illum deponere, nam perinde tunc esset ac si tuum esset propositum, vt tuam quoque pecuniam sœnori daret, quod quidem propositum, iniquum est. Si vero copiosorem pecuniam habet, licet tibi sana mente tuâ apud illum custodiendam deponere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mons pietatis, vsurarius sit.

Hic quæstioni adhibendum articulum duxerim de Monte pietatis, qui sub forma mutui vsuræ labem contrahere videtur. Dicitur enim mons pietatis cumulatius ætis a certius, qui subleuâdis per mu-

tuum miserijs pauperum destinatur, ea tamen lege vt mutuatarius quisq. exiguum pecuniam in singulos menses conferat, nõ quidem, vt aiunt, ratione mutui, sed veluti stipendium ministrorum, qui ad seruanda excutiendaque pignora, habendasque rationes dati & accepti deputantur. Cum ergo in mutuo pietas inest, quæritur vtrum ab illo collato stipendio vsuræ macula inficiatur? Et arguitur a parte negatiua. Si quid piam hic committeretur vsurariæ iniquitatis, maxime inde quod mutuatarij aliquid vsuræ sortem erogant, id autem nõ faciunt ratione mutui sed ad alendos ministros eidem negotio necessarios, ergo procul hinc abest vsuræ peruersitas. Probat minor. Equum est, vt illud avaritium ab illis, quorum interest, seruetur incolome, interest autem pauperum, nam diuitis, qui illud erogauit, nihil refert postquam iam tali misericordiam illud mancipauit. Neque refert reipublicæ, vtpote cui nihil inde accrescit. Solis ergo pauperibus, quorum commodo depositum est incumbit illud custodire. Neutiquam autem in custodia esse posset, nisi sub pignorum fide mutuetur, atque adeo ad eisdem negotio ministris, qui pignora seruarent, & post moram venundarent, rationeque singulorum bona fide retineret, ergo pauperum munus est tales ministros suis symbollis sustentare, atque adeo illic omnis vsuræ cauetur, in contrarium est quod reddere tantum in singulos menses, ac perinde tantum plus, quanto plus temporis prolatatur solutio mutui, atque id ad reddendam tantam mutuatam pecuniam, qua certe cautela mutantis negotium agitur, quâdam habet effigiem vsuræ. Institutum hoc montis pietatis in Italia centum hinc annis ortum est. Nam Pius I. primus eius refertur approbator. Et postea a Lateranen. Concilio sub Leone X. iterum fuit receptus, cuius vtique extat approbationis Bulla. At quoniam, vt Caieta. eiusdem sanctæ ecclesiæ Cardinalis, qui vt 2.2. q. 1. art. 10. refert, eidem interfuit concilio, in Opusculo huius rei singulari cõmémorat, non cuncta eiusdem montis capitula fuerunt per eandem bullâ approbata, sed quatenus sacris canonibus nõ essent contraria, nulla irrogat iniuria eidem apostolicæ sedi si de eadem môtis rone controuersetur, eo præsertim q. Papa & concilium, in quibus auctoritas refert

Primo argu. a parte negatiua.

Institutio montis pietatis. Pius I. Concil. Lateran. Caieta.

Aspat. Qual. et Loth. in exc. sedus. Primu. argum. p. conc. pal. Ad scia. dum. Quid. mens pietatis.

det summa condendi tum fidei articulos, tum & morum leges, non curant falcem suam mittere ad definiendas tanquam de fide philosophiæ disputationes, quæ non ex sacra scriptura, sed ex nuda philosophia eliciuntur, qualis illa est quæ instituitur ad examinandum quisnam contractus sit vsurarius, quis vero ab hoc crimine liber. Hoc enim non ex sacra scriptura colligitur, vnde suas veritates elicit sancta Sedes, sed ex mediâ meraque natura rerum. Aliud denique est prohibere vsuras sub his aut alijs censuris, quod cum non solum ex morali philosophia, sed ex sacra scriptura colligitur, proprium est Apostoli cum munus, aliud vero examinare quisnam contractus sit vsurarius, quod permittit ex sola natura rerum perpendi. Et ideo licet in eadē Bulla sententiæ excommunicationis in eos feratur qui contra vel prædicauerint, vel disputauerint, debet illa tamen intelligi cum eadem clausula scilicet si impugnaverint capitula, quæ sacris canonibus nõ fuerint contraria. Alias Caieta. fuisse damnatus, qui tamen cum tempore Leonis opusculum edidit, quo monie non probavit, minime fuit reprehensus. Cum hac ergo quam facimus protestatione, quod decretis vel concilij quatenus fuerit receptum (quoniam neque omnia acta illius Lateranensis recepta sunt) vel sanctæ sedis, nullatenus volumus contraire, sed eisdem sanctissime obedire, paratissimi retractare quod quid ecclesia catholica iusserit, nihil aliud quam operæ precium arbitror explicare rationes quæ eundem montem oppugnare videntur ac post subiicere quæ ratio ne eadem apostolica bulla sit interpretanda. Igitur mons pietatis multis potest modis congeri. Primo, si qui habet substantiam huius mundi, commiseratione ductus alicui vrbis aut reipublicæ auri pondus tribuit non quidem simpliciter in eius id transferendo dominium, sed huic mutationis usui dedicando. Secundo, si reipublica vel ex publico arario id tali vsui seponat, vel civium contributione conficiat. Nam quantum ad rem attinet præsentem, nihil refert Neque vero interest, pondusne auri sit, an frumenti copia, rerumve aliarum vsu consumptibiliu. Capitula autem mortis sunt, primum, ut non mutuo detur pecunia aut frumentum nisi in tempus certum, puta in annum. Alias in rem communem non

cederet, sed apud paucos totum occuparetur. Rursus neque decet absque pignortitia cautione montem dispensare. Alioqui, cum mutuatarij pauperes esse debent, sepius contingeret ut soluendo non essent, quæ utique dissipatione breui mons in nihilum abiret. Quis propter neque pignora ultra prefixum tempus seruanda sunt, sed illico sub hasta exponenda, ut cumulus reficiatur. His præhabitis radix huius disputationis, vna quidem est, sed tamē quæ diuersè intellecta diuersas parit opinioniones. Radix inquam est quod ille cuius interest capitale illam suam pecuniæ seruare incolumem, debet suis impensis ministros sustentare. Sunt autem qui credunt pauperum interesse ideoque immune ab vsuræ vitio arbitrantur contributionem ab illis fieri, utpote quæ alendis ministris necessaria est. Alij vero quo tum est Caiet. putant hoc non interesse mutuatariorum, sed mutuantis, cuius ideo onus esse debet suos sustentare ministros atque adeo quidquid ultra sortem recipit, extorquere a ratione mutui, seu ratione dilate solutionis. Atque in hanc sententiam nostra conclusio inclinat. Arbitror inquam eiusmodi ratione montis neuiquam ab vsuræ sortibus elui posse. Et quo huius sententiæ veritas innotescat, hoc primum omnium vramur exemplo, quod esse existimo omnium regulam. Arguitur inquam. Si quis dices, ac misericors homo decreuisset cuiuscumque petenti a se, euangelio auscultans mutare non tamen nisi suscepto pignore & vsu ad certum tempus secundum iura Montis pietatis, nequaquam posset quidpiam ultra sortem recipere, ergo neque illa quæ vocat Montis cõitatie, id licite potest. Demõstramus prius an ecedes, ut inde ad illationem descendamus. Homo huiusmodi mutuator si pignus recipit, hoc non facit ad utilitatē mutuatarij, sed in suâ propriâ, ut turâ sibi faciat solutionem pecuniæ suæ, ergo quid custodiat pignus, sua interest, non mutuatarij. Nam mutuatarij mallet ipse retinere. Sed quia mutuator aliter non vult pecuniâ suam credere, pignus recipit, atque adeo ratione eiusdem acceptationis fit debitor id reddendi pignus. Idque adeo non solum ut depositarius. Nam hic quia non in suâ sed in depositantis utilitatē depositum seruandum recipit, nõ tenetur ratione acceptationis, vel lib. 4. sub tit. restitutionis dictum est. Ob idque si citra

Mõs pietatis.

Capitula mortis pietatis.

si citra suam grauem culpam depositum perdat, non tenetur illud restituere. At vero qui pignus recipit cogitur ratione acceptionis, ob idq; licet minori culpa illud perdat, nihilominus restitutionis laqueum tenetur. Dixerim minori culpa, quia si nulla sua culpa dispareat, liber manet. Apparet. n. hoc loco Caiet. falsus qui tantum interuallu inter pignus & depositum iecerit, ut patet eum qui pignus recipit perinde teneratione acceptionis restituere, ac si mutuo vel furto receperet, atq; ideo etiã si abiq; vlla sua culpa pignus pereat, manere semper restitutionis tunc ligatum, cum sit in ista differentia. Nam qui mutuum recipit, eius dominium acquirit. Quare quolibet perdat, sibi perit dominium autem pignoris manet apud debitorem, sicuti dominium depositi apud depositorem. Quocirca eide perit debitori, ut patet expressa lege, pignus, de pigno. act. Nisi aliqua culpa creditoris perierit, ut colligitur l. quæstus, ff. de ditrad. pig. Ad nostrum ergo propositum satis est quod creditori incumbit custodia pignoris. Quod si arguas. Beneficium mutuarii in utilitatem credit eorum, qui mutuum accipiunt, mutuator autem habet se incolumem seruare, ergo id potest aliorum sumptibus facere. Iam supra prodita est fallacia huius argumentationis. Beneficium enim mutui dicitur gratis conferri, & ideo qui mutuat, recipere onera debet, quæ sunt mutationis annexa, puta seruare pignus & reddere, alias non mutuet. Hoc quidem verum est quod ubi pignus tale sit, quod possit tinea corrodi, vel vestis, vel alia ratione perire, ut pote si est res pretiosissima ac subinde custoditu periculosissima debet mutuanus protestatione mutuatarium admonere, ut suo periculo pereat. Quod si voluerit pignus curari, suis fiat expensis. Est quippe accidentarium quod pignus illius sit nature. Et pari ratione si mutuator suam credere pecuniam reuocat antequam mutuatarius publico se obliget instrumento, illud quidem dei expensis eundem mutuatarij a tabellione confici. Nam mutuator nisi fidem perit, quã alter tenetur dispendio tuo exhibere. Atq; hinc sumitur nouum contra Mon. e argumentu. Nepe quod hoc quod quibusdã pignorb. accidentarium & peculiare est, non debet in legẽ duci ut quicumque mutuatarius ratione cuiusque seruanda pignoris stipendiu soluat. Quod

autẽ de mutuatarij pecunia peculiaris domini censetur, constat & de illa existimandum cuius respublico dominium habet, nempe quod eius est cure, eam tuto seruare. Sed tamen arguis. Esto ita res habet dum mons certum habet dominium, secus tamen in monte pietatis. Est enim ratio longe diuersa. Quare illatio supra facta, nulla est. Cumulus siquidem huiusmodi nullum habet præter mutuatarios proprium dominium, nam diues qui illum consulit, dominium a se eius abdicauit. Quare sua iam non refert eandem custodire. Neque veto respublica, siue ut aiunt, communis eundem tenetur seruare montem, quoniam nihil ei inde emolumentum obtinuit, neque vero dominium eius habet. Fac enim montem illum non esse congestum subsidij ciuium, neque ex arario publico, sed a diuite in illos vsus donatum, qui vel respublica vel certis personis meram administrationem commiserit. Cum ergo nullus sit alius dominus, consequens fit ut mutuatarij custodia eiusdem ararij incumbat. Ecce argumentum contrariæ sententiæ, quod eius patronos seducit, si non contraria nos ratio falsos habet. Probatur ergo eodem relabi illam pecuniam domino alio carere, ac si certum haberet, illa namq; tunc pecunia mutationi expofita, non est pauperum qui mutuum recipiunt. Parentissimum enim est nunquam in eorum dominium venisse neq; illa ratione ventum ire, sed perinde sunt mere mutuatarij ac si illa pecunia alium haberet dominium, ergo non magis ad illos pertinere illam seruare, quam si esset vel particularis personæ vel reip. Ex hoc igitur capite sumitur argumentu. Mutuatarij non tenentur illam seruare, ergo idem est prorsus iudicium illius stipendij quod vltra fontem tunc soluant, quod esset si eadem pecunia, esset particularis personæ, tunc autem iam ostensum est non esse licitum illud extorquere stipendium, ergo neque ubi nuda administratione existit apud rempublicam. Sed quæris, quis ergo tenetur illam custodire? Respondetur. Si nullum alium habet dominium, illa seipsam. Itaque nullum est remedium, quam quod expensæ ex eadem capituli pecunia subtrahantur. Sed Replica pressus arguis. Tandem ergo exhaurietur? Fateor quidem ingenue. Et hoc est quod fautores alterius opinionis decepti. Solutio.

Obiectio aduersariorum

Solutio præteritæ obiectiois.

Argumentu ad idem.

Questio Solutio

Replica Solutio

Ex

Ex quo sequitur, quod quicumque tale momentum de sua substantia erigere cogitauerit, si voluerit fore perpetuum, debet stipendia statuere, quibus sustentetur, vel rempublicam obligare, ut montem sustentet, alioquin mons seipsum mutuando consumet. Sed contra. Mons ille tunc in perniciem tantum miserorum peribit, qui inde mutuabatur, ergo eorum referebat illum suis expensis seruare. Negatur consequentia. Similiter pro bareis pauperibus incumbere suis expensis seruare diuitias hominis misericordis, qui mutuata pecunia praesidio ipsis esse solet. Operas. n. eiusdem ministrorum ideo conferri in fauorem fieri pauperum quod ipsi mutationis beneficia suscipiunt, atque hac ratione eos obligare, ut illa contributione alant ministros, tam monstratum est quam sit fallax argumentum. Pari ratione, multas alias viuas defensares. Enimvero quotquot egestate coacti mutuū sub fenore recipiunt, fauorabili beneficio potiuntur. Igitur ut iterum dicam cum mutatio gratuita sit facienda, non debet pensari in cuius fauorem opere cedant ministrorum Montis ex eo quod mutuum recipere, beneficium sit pauperum, sed mutatione supposita speculari oportet, cuiusnam referat pecuniam seruare tutam.

Confirmatio superiorum rationum. Postremū arg.

Quando vero mutuarius est in mora soluendi, liquidum sit suis expensis, ac dispendio vendenda fore pignora. Confirmant hanc nostram sententiam exempla ciuitatum quarundam Italiae, puta Mediolani & Brixiae, & aliarum, ut Caiet. refert, & nos illic audiuius, in quibus publico stipendio sustentantur. Montis ministri. Vnum tamen argumentum superest, quod videtur contrariae sententiae suffragari. Nam etsi pro mutationis beneficio nihil possit ultra fortem recipi, tamē mutuandi obligatio, ut supra asseruimus, digna est pretio. Potest quis inquam stipendium suscipere, ut sit mutuae obligatus. Cum igitur Mons ille tali sit vinculo astrictus, licite a mutuarius aliquid pro illa obligatione exigitur? Respondetur in hoc nullum apparere vsuram vitium, dummodo hac solum de causa tenuissima esset exactio & procuratio pignorum, & pro scriptis rationibus dati, & accepti, & pro alio id genus operis nihil exigeretur.

Responso.

Ad argumentum principalem.

Et per haec ad argumentum in principio quaestionis obiectum patet responsio. Ne-

gatur inquam tales contributiones non fieri ratione mutui, nisi hac forte tantum de causa fiant, quam modo adieciimus. Ac perinde Bulla Concilij tres permittit solutiones. Prima est (ut cum debita obedientia, ac reuerentia id dicamus) non omnia acta illius concilij more, & vsu esse recepta. Nam illud Sessionis nonae quod fuit inter praecipua, nempe quod non perfoluentes diuinum officium fructus sacerdotiorum pro rata restitueretur, & post sex menses sacerdotijs priuarentur, nondum plane scitur an fuerit vsu seruatum, quamuis ego, quia iuri diuino quam proximum est, non audeo omnino contra consulere. Secunda solutio est, quam supra dedimus. Videlicet, quod excommunicatio non fertur nisi cum illo moderamine, ut dispositio cohiberetur. Contra capitula, quatenus sacris canonibus ac naturali rationi non sunt aduersa, Nam simpliciter non fuit illic articulus fidei constitutus. Sed rogas. Nunquid non esset ecclesiae conducens, ut casus omnes, de quibus dimittatur, sine vsurarij, ecclesiae auctoritate, definitur? Apparet enim hoc ad salutem animarum necessarium. Respondetur minime id expedire, ut tanquam de fide definitur, si tales sunt, qui non nisi extrema philosophia perpendi debeant, quoniam Spiritus sanctus non curat ecclesiae nisi scripturam sacram exponere, & leges necessarias sancire. Et quando sunt opiniones probabiles inter graues doctores, utranque sequaris, in tuo habes, conscientiam. Secus de immortalitate animae, ac similibus veritatibus, quae licet inter philosophos disputentur, nihilominus in sacris habentur vel inde colliguntur. Tertia vero demum solutio est, quod pessimo quam Bulla in monte pietatis approbat, sit illa tantum, quae soluitur ratione obligationis ad mutuandam, atque hanc dicit cedere in ministrorum sustentationem. Aliae vero montium species, quae in vsu esse video, longe parentius vitium suum produunt. Soler enim potissimum inter rusticanos aggeri copia frumenti, quae egentibus mutuo distribuitur sine pignore & sine alijs negotijs quae ministro rum operis egent, illo nihilominus tributū onere, ut messis tempore duodecimam partem mensurae supereroget, nempe octo pro diolum in fanecas singulas, quod profecto non

non video quomodo defendi possit. Nisi omnes indiscriminatim oppidani & mutuum susciperent & quasi gratuitum spontaneumque tributum per capita illud soluerent. Nam si non ab omnibus, sed ab illis tantum, qui mutuo egent contradatur, palam extorquetur ratione mutui.

QVÆSTIO II.

DE GENERALI RATIONE CONTRACTUS EMPTIONIS & VENDITIONIS.

ARTICVLVS I.

Utum contractus emptioni & venditionis sit Reipub. necessarius.

Dvo supra capita statuimus, quibus humani contractus deprauantur, videlicet aut id vendere, quod nullius est pretij, aut quod pretiosum est, plus iusto distrahere.

De priori vitio sub vtura nomine quæstio ne precedenti disputatum est, conuenitur ergo vt de posteriori disputacionem prosequamur, quæ quidem disputatio de contractibus interibitur. Et quoniam omnium primus atq; aliorum index est contractus emptionis & venditionis, quæstio hæc secunda instituitur de generali ratione huiusmodi contractus, atque adeo primus articulus, an sit necessarius reipublicæ. Arguitur enim a parte negatiua. Quantum vita humana simplicius ac sincerius traheretur, tanto quietius viueretur ac felicius, sed si solum esset rerum cambium, vt videlicet res non numismate distraherentur, sed pro rebus commutarentur alijs, quietior esset mortalium vita, & a tumultibus trucidior, quos negotiationum turbulencia secum affert, ergo contractus emptionis tollendus de medio esset humanæ reipublicæ. Secundum arguitur. Secula multa, vt s. Eth. & 1. Poli. ca. 6. auctor est Aristot. absque numerorum vsu transferunt. Et Plinius lib 37. c. 3. ait. Seruium Romanorum regem primum sinasse as nota pecudum, vnde pecunia dicta est, & postea fuisse si-

gnatum argentum, anno vrbs 585. & longe post aurum. Et lib. 7. c. 56. ait. Liberum patrem instituisse, emere, ac vendere, illis autem seculis felicior agebatur vita, atque a fraudibus ac sollicitudinibus incolumior quam modo nobis per istas negotiationes agere licet, ergo perniciosus est iste contractus, tantum abest vt sit necessarius. In contrarium est idem Arist. loco citato, vbi ait necessitatem humanæ vitæ numi fuisse inuentricem, qui esset velut mensura & norma æquitatis rerum. Id quod & Iuriconsul. l. 1. ff. de contrahen. emptio. diserte reulit.

Aristot.

Igitur quo quæstionem a genere ipso auspicemur, prima nostra conclusio sit. Contractus est actio inter duos & ex qua vtrunque obligatio nascitur. Sic enim Vlpianus ait l. Labeo. ff. de verb. ac rerum significatiua. Contractus est vtro utroque obligatio, quod Græci ἀντιπραγμα vacant, hoc est confectum, quando videlicet quidpiam ego causa tui, tu vero causa mei, accepta dataque vtrunque fide confidimus, ac ratum habemus. Quapropter prædictio illa contractus, est obligatio (vt sic loquamur) non est identica, sed causalis, illud exhibens sensum, quem nos in nostra conclusionem explicuimus, vt quia stato pretio paciscimur, me tibi merces redditurum te vero mihi idem pretium, mutua emergit ex venditione obligatio. Atqui hinc fit vt stricto nomine nullum pactum dicatur contractus, nisi ex quo vtrunque oritur obligatio. Quæ sunt, do vt des, facio, vt facias, do, vt facias, facio, vt des, quæ quatuor connumerantur l. natura. ff. de præscriptis verb. Quemadmodum in matrimonio, inque uenditione, mutatione, & id genus reliquis. Contractus namque omnis, si de suo nomine rem perpendas, actus iustitiæ est, utranque colligantis partem. Laxant tamen alij latius nomen usque ad illas actiones ex quibus ex altera tantum parte oritur vinculum, ueluti est donatio, & simplex promissio. Et ideo Bald quem Sylue. citat in uerbo, contractus. & Contra. sequitur. qu. 16. distinguit de nomine contractus, quod accipiat proprie, quando obligatio oritur ex utraque parte, & improprie, pro eo ex quo oritur tantum ex altera parte, & improprijssime, quando ex neutra nascitur. Sed re uera ab usu iustæ acceptionis ab usu essent abigenda. Soto, de iust. & iure. N n Hoc

Prima concla.

Stricto noie nullu pactu contractu dici uolet.

Baldus. Sylue. Contra. Aristot.